

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ,
ФАН ВА ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ**

ТОШКЕНТ КИМЁ ХАЛҚАРО УНИВЕРСИТЕТИ

«ТАСДИҚЛАЙМАН»
Тошкент Кимё халқаро
университети ректори
Ж.Ш. Кудайбергенов

«МАЪҚУЛЛАНДИ»
Ўзбекистон Республикаси Олий
таълим, фан ва инновациялар
вазирлиги ҳузуридаги ОАК раиси
А.Т. Юсупов

« 18 » январь 2023 й.

« » 2023 й.

**08.00.08 – “БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ, ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ
ВА АУДИТ” ИХТИСОСЛИГИ БЎЙИЧА МАЛАКАВИЙ
ИМТИҲОН ДАСТУРИ**

Тузувчилар: и.ф.д., проф. К.Ахмеджанов
и.ф.д., проф. А.Каримов
и.ф.д., проф. Р.Дусмуратов
и.ф.д., проф. Н.Хажимуратов
и.ф.н., доц. Ж.Курбанбаев
PhD, доц. А.Сатторов

Тошкент – 2023

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон Фармони билан тасдиқланган “2022 - 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси”даги амалга ошириладиган 100 та мақсаднинг ижросини таъминлаш, Ўзбекистон Республикасида олиб борилаётган ислохотлар самарасини янада ошириш, давлат ва жамиятнинг ҳар томонлама ва жадал ривожланиши учун шарт-шароитлар яратиш, мамлакатимизни модернизация қилиш ҳамда ҳаётнинг барча соҳаларини либераллаштириш бўйича стратегик вазифалар белгилаб белгилаб қўйилган. Ушбу вазифаларни самарали амалга ошириш учун молиявий ҳисоботларни халқаро даражада тузиш зарурияти мавжуд.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги “Молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартларга ўтишнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ - 4611 сонли Қарори молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларини молиявий ҳисоботдан фойдаланувчиларнинг стратегик йўналишларини, шу жумладан инвесторларнинг ҳам, шунингдек халқаро принципларга мувофиқ молиявий ахборотларни солиштирилиши таъминланишини ҳисобга олган ҳолда кенг жорий этишга йўналтирилган.

Миллий иқтисодиётнинг барқарорлигини таъминлашда бухгалтерия ҳисоби ва аудитни тўғри йўлга қўйиш ниҳоятда долзарбдир. Молиявий ҳисоботларда келтирилган маълумотлар иқтисодий моҳиятининг аниқ ва тушунарли бўлишини ҳамда унинг корхонадаги родини, баҳолаш усулларини ва бошқа ҳисобот маълумотларининг бир-бири билан мутаносиблигини таъминлаш муҳим вазифалар қаторига киради. Молиявий ҳисобот маълумотларининг ишончлилигини тасдиқлашда аудиторлик ҳисоботлари ва хулосаларини сифатли тузиш муҳим ўрин тутди.

Шу сабабли, 08.00.08-“Бухгалтерия ҳисоби, иқтисодий таҳлил ва аудит” ихтисослиги бўйича малакавий имтиҳон дастурини тузишда муаллифлар гуруҳи юқорида қайд этилган талаблардан келиб чиқилди. Дастур талабгорларнинг бухгалтерия ҳисоби, иқтисодий таҳлил ва аудитнинг назарий ва амалий жиҳатларига оид билимларини атрофлича тўғри баҳолаш имконини беради.

Дастур 08.00.08-“Бухгалтерия ҳисоби, иқтисодий таҳлил ва аудит” ихтисослиги бўйича малакавий имтиҳонларга тайёрланиш ва уни топшириш учун мўлжалланган.

I. БЎЛИМ. БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ.

1-МАВЗУ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИНГ ИСЛОҲОТИ ВА УНИНГ БОСҚИЧЛАРИ. ИҚТИСОДИЁТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ, ДИВЕРСИФИКАЦИЯЛАШ ВА ЛИБЕРАЛЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ НАЗАРИЯСИНИНГ АСОСЛАРИ.

Бухгалтерия ҳисобининг ҳисобварақлар (счётлар) режаси ва уни такомиллаштириш йўлидаги изланишлар. Баҳолаш, унинг бозор иқтисодиёти шароитидаги тамойиллари. Маҳсулот таннархини калькуляция қилишнинг мақсади, вазифалари, турлари ва уни қўллашдаги муаммолар. Маҳсулот таннархини калькуляция қилишни такомиллаштириш истиқболлари. Хужжатлаштириш ва инвентаризация ҳамда уларни расмийлаштиришга қўйилган замонавий талаблар. Бухгалтерия ҳисоби регистрлари ва шакллари, уларни такомиллаштириш истиқболлари.

Бухгалтерия ҳисоби предметининг замонавий таърифи. Бухгалтерия ҳисобининг моҳияти ва асосий вазифалари. Ўзбекистон Республикасида ҳисоб сиёсати ва унинг аҳамияти. Ҳисоб сиёсатининг ўрни ва уни халқаро стандарт талаблари асосида такомиллашуви. Хўжалик юритувчи субъектларида бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш ва юритишни услубий асосларини белгиловчи меъёрий ҳужжатлар. Бухгалтерия ҳисобининг асосий тамойиллари ва уларнинг аҳамияти. Бухгалтерия ҳисоби объектлари ва уларни туркумлаш. Ўзбекистон Республикасида бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботининг халқаро стандартларга мувофиқлаштириш масалалари. Бухгалтерия ҳисоби методи ва унинг асосий элементларининг турлича талқини. Бухгалтерия ҳисобининг концептуал асосларини такомиллашуви. Молиявий ҳолат тўғрисида (Бухгалтерия баланси)ги ҳисобот ва унинг моҳияти, моҳияти ҳамда такомиллаштириш масалалари. МҲХС асосида “Ҳисоб сиёсати”ни ишлаб чиқиш.

Бухгалтерия ҳисобида молиявий ҳисобот, унинг моҳияти ва аҳамияти. Молиявий ҳисоботни тузишнинг концептуал асослари. Ҳисобот турлари ва уларнинг мазмуни. Замонавий бошқарув тизимида молиявий ҳисоботнинг тутган ўрни, моҳияти ва унга қўйилган талаблар. Бухгалтерия ахборотидан фойдаланувчиларни гуруҳлаштириш ва уларнинг ахборотдан фойдаланиш йўналишлари. Хусусий мулкчилик, кичик бизнес ва тадбиркорликка янада кенг йўл очиб беришда бухгалтерия ҳисобининг роли. Фермер хўжаликларида содалаштирилган бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш. Касаначилик иш ўринларини очган корхоналарда бухгалтерия ҳисобининг ўзига хос жиҳатлари. Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарда бухгалтерия ҳисобини ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари.

Корхоналарни модернизация қилиш ва техник қайта жихозлашда бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш масалалари. Иқтисодиётга жалб қилинган инвестицияларни бухгалтерия ҳисобининг счётларида акс эттириш ва уни такомиллаштириш. Нодавлат ноижорат ташкилотларида бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш ва уни такомиллаштириш. Молиявий ҳисоб тўғрисида тушунча ва унинг асосий тамойиллари. Бошқарув ҳисоби ва унинг элементлари. «Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни (Янги таҳрирдаги) ва унга айрим шарҳлар. Банкрот корхоналарда бухгалтерия ҳисоби ва унинг молиявий ҳисоботини тузиш масалалари. Корхоналарнинг ўзаро бирлашишини бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботида акс эттиришнинг хусусиятлари. Консолидациялашган

(умумлаштирилган) молиявий ҳисоботларни тузиш ва тақдим этишнинг концептуал масалалари.

Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида бухгалтерия ҳисобини юритиш хусусиятлари. Бухгалтерия ҳисобининг миллий стандартларининг халқаро стандартлар (МХХС) билан боғлиқлиги.

2-МАВЗУ. МОЛИЯВИЙ ҲИСОБ ВА ҲИСОБОТНИНГ МАҚСАДИ ВА УНИНГ ТУШУНЧАЛАРИ

Молиявий ҳисоб ва ҳисобот тушунчаси ҳамда унинг аҳамияти. Молиявий ҳисоботларнинг мақсади ва вазифалари. Тадбиркорлик субъектларининг турлари. Ташқи ва ички фойдаланувчилар учун молиявий ҳисоботларнинг аҳамияти. Акциядорлар ва ҳиссадорларнинг эҳтиёжларида молиявий ҳисоботларнинг ўрни. Молиявий ҳисоботларнинг тамойиллари. Корпоратив бошқарув тизимининг вазифалари ва жавобгарлиги. Молиявий ҳисоботларнинг асосий элементлари. Норматив – ҳуқуқий база (қонун ва тартибга соливчи меъёрий ҳужжатлар). Бухгалтерия ҳисоби стандартларининг долзарблиги, молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари. Молиявий маълумотлар тушунчаси ва уларнинг вужудга келиш тарихи. Бухгалтерия ҳисоби стандартларининг концептуал асослари, Молиявий маълумотларнинг сифат хусусиятлари. Молиявий маълумотларнинг сифат хусусиятларини ошириш. Бухгалтерия ҳисобининг бошқа концепциялари. Молиявий маълумот турлари. Молиявий маълумотларни қайта ишлаш тизими. Синов балансининг тузилиши ва унинг аҳамияти. Синов балансини тайёрлаш тартиби. Фойда ва зарарлар ҳисоботини тузиш. Молиявий ҳолатлар ҳисоботини тузиш. Балансда счётларнинг тенглиги ва молиявий ҳисоботларни тайёрлаш.

Сотишдан олинadиган солиқларнинг моҳияти ва уни йиғиш усуллари. Сотишдан олинadиган солиқларни ҳисобга олиш тартиби. Сотилган товарлар қийматини ҳисоблаш. Товар моддий захираларнинг давр бошига ва охирига қолдиғини ҳисобга олиш. Товар моддий захиралар турлари ва уларни баҳолаш тартиби. Товар моддий захираларни ҳисобга олиш. Бухгалтерия ҳисобини халқаро стандарти асосида Товар моддий захиларини юритиш. Ҳисоб китоблар ва олдиндан тўловлар тушунчаси. Ҳисоблаш ва олдиндан тўловларга мос келadиган концепциялар. Ҳисоблаш учун зарур тузатишларни аниқлаш ва молиявий ҳисоботни тузишда олдиндан туловларни ҳисобга олиш. Ҳисоб-китобларни тўғрилаш жараёнлари ва молиявий ҳисоботларда акс эттириш. Ҳисоб-китобларни журнал ва дафтар ёзувларини тайёрлаш. Ҳисоб китоб ва олдиндан туловларда фойда ва соф активларни таъсирини аниқлаш. Умидсиз қарзлар ҳисобининг мазмуни ва моҳияти. Умидсиз қарзларни қайд қилиш. Дебиторлик қарзлар бўйича қарздорликни ҳисобга олиш. Дебиторлик қарзларни бош китобда акс эттириш. Дебиторлик қарздолик учун захиралар ҳисоби. Шартли мажбуриятлар ва шартли активларни ҳисобга олиш. Қарздорликларни молиявий ҳисоботда очиб бериш тартиби. Бухгалтерия ҳисобининг № 37 сонли халқаро стандартига асосан захиралар, шартли мажбурият ва шартли активларни юритиш қоидалари.

Счётлар назорати. Чегирмалар. Назорат счётларини ишлаш механизмлари. Назоарт счётларининг мақсади. Чегирмаларнинг турлари. Чегирмаларни ҳисобга олиш. Мол етказиб бериувчилар билан ҳисоблашишлар. Назорат счётларини киритиш. Дебиторлик ва кредиторлик қарзлари бўйича назорат счётларини таққослаш ва келишувларни дафтарларда акс эттириш. Касса китоба ва банк операциялари ҳисоби. Банк билан битим ва уларни ҳисобини юритиш. Бухгалтерия ҳисобида хатоларнинг турлари. Хатоларни тузатиш.

Хатоларни журналларда акс эттириш.

2-МАВЗУ. УЗОҚ МУДДАТЛИ АКТИВЛАР ҲИСОБИ.

Узоқ муддатли ва жорий активлар тушунчаси. Капитал ва тушум сарфлари. Асосий воситалар ҳисобини халқаро бухгалтерия стандарти №16 бўйича ҳисобга олиш. Асосий воситаларга амортизация ҳисоблаш усуллари. Узоқ муддатли активларни қайта баҳолаш. Узоқ муддатли активларни ҳисобдан чиқариш. Молиявий ҳисобот маълумотларини ошкор қилиш ва тақдим этиш. Активлар реестри ва унинг мақсади ва вазифалари.

Асосий воситалар ҳисобини ташкил этишда халқаро стандартлар (МҲХС-16)ни қўллаш масалалари. Асосий воситаларнинг замонавий таърифи, уларни туркумлаш ва баҳолашнинг турлича талқини. Асосий воситаларни қабул қилиш ҳисоби ва уни такомиллаштириш. Амортизация ҳисоблаш усуллари ва уни қўллашдаги айрим муаммолар. Амортизация сиёсатининг маҳсулот таннархини камайтиришга таъсири. Асосий воситаларни ҳисобдан чиқариш, реализация қилиш ва бошқа чиқиб кетишларининг ҳисоби. Асосий воситалар бўйича дастлабки ҳужжатларни такомиллаштириш. Асосий воситалар аналитик ҳисобининг муаммолари. Асосий воситаларни таъмирлаш ҳисоби. Асосий воситалар инвентаризацияси, уни натижаларини расмийлаштириш тартиби. Асосий воситаларни ижарага бериш турлари, уларни ижарачи ва ижарага берувчидаги ҳисоби. Ижара турлари. Ижара операциялари ҳисобини такомиллаштириш. Қишлоқ хўжалиги техникасини лизингга бериш ҳисоби. Корхоналарни модернизация қилиш харажатлари ҳисоби. Хўжалик субъектларини техник ва технологик қайта жиҳозлаш харажатлари ҳисоби муаммолари. Инновацион фаолият ҳисобини ташкил этиш хусусиятлари.

Номоддий активлар тушунчаси. Номоддий активларни турлари. Тадқиқот ва ишланмалар харажатлари. Номоддий активларни № 38 сонли халқаро бухгалтерия ҳисоби стандартлари асосида ҳисобга олиш. Илмий тадқиқот ва ишланмаларни вужудга келиши. Илмий тадқиқот ва ишланмалар харажатларини ҳисобга олиш. Номоддий активларга амортизация ҳисоблаш усуллари. Номоддий активларни қайта баҳолаш. Номоддий активларни ҳисобдан чиқариш тартиби.

Ўзбекистонда номоддий активлар ҳисобини ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари. Номоддий активлар ҳисобини юритишда халқаро тажрибадан фойдаланиш (МҲХС-38). Номоддий активлар ҳақида тушунча, уларни гуруҳлаш ва баҳолаш муаммолари. Номоддий активларни тан олиш шартлари. Интеллектуал мулкларни баҳолаш усуллари. Номоддий активларни қабул қилиш ва уларнинг ҳаракатининг ҳисоби. Номоддий активлар бўйича амортизация суммасини ҳисоблаш усуллари ва тартиби. Номоддий активларни ҳисобдан чиқариш, сотиш ва бошқа чиқиб кетишлари ҳисобини такомиллаштириш. Гудвиллни ҳисобга олиш тартиби.

3-МАВЗУ. МОЛИЯВИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИ

Молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартлари (МҲХС-32) асосида инвестициялар ҳисобини ташкил этиш масалалари. Молиявий инвестициялар тушунчасининг замонавий таърифи, унинг туркумланиши ва баҳоланиши. Акцияларнинг бозор қиймати ва реал қийматини бухгалтерия ҳисобида акс эттириш. Молиявий инвестицияларнинг айрим турлари баҳоланишидаги ўзгаришлар тартиби. Қисқа муддатли ва узоқ муддатли молиявий инвестициялар ҳисобини ташкил этиш усуллари. Давлат ва маҳаллий заём облигациялари ҳисоби. Корхона, банк ва бошқа эмитентлар акция, облигация ва бошқа қимматли қоғозлар ҳаракати ҳисоби. Хусусий инвестиция фондлари

хақида тушунча ва унинг ҳисоби. Фонд бозорларида йирик компаниялар акциялари ҳаракатининг ҳисоби муаммолари. Акциялар дивидендлари ҳисобини юритиш тартиби.

4-МАВЗУ. ТОВАР-МОДДИЙ ЗАҲИРАЛАР (ТМЗ) ҲИСОБИ

Товар моддий захиралар ҳисобини ташкил этиш ва юритиш тартиби. ТМЗни ҳисобга олишда МҲХС-2 га асосланиш. ТМЗ тушунчаси, уларнинг туркумланиши ва уларни амалиётда қўллаш муаммолари. ТМЗнинг баҳоланиши. ТМЗни баҳолаш усуллари (ФИФО, АВЕКО). Ташқи иқтисодий фаолият шартномалари бўйича келиб тушадиган ТМЗни баҳолаш ва ҳисобга олиш. ТМЗ бўйича эгри харажатлар ва уларни тақсимлаш тартиби. ТМЗни ишлаб чиқаришга сарфланиши ҳисоби. ТМЗни сотиш ва бошқа чиқиб кетишини ҳисоби. Инвентар ва хўжалик жиҳозлари тушунчаси, туркумланиши ва уларни ҳисобга олиш хусусиятлари. Иқтисодиётни модернизациялаш шароитида материалларни алмаштириш ҳисоби. ТМЗни даврий баҳолаш ва уни ҳисобга олишнинг хусусиятлари.

Меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича меъёрий ҳужжатлар таркибини такомиллаштириш масалалари. Меҳнатга ҳақ тўлаш тизимлари ва уларни такомиллаштириш истиқболлари. Меҳнат ва иш ҳақи бўйича расмийлаштириладиган дастлабки ҳужжатлар ва уларни умумлаштириш тартиби. Иш вақтидан фойдаланиш ҳисобини такомиллаштириш. Меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича ягона тариф сеткасини ишлаб чиқиш ва уни такомиллаштириш. Меҳнат ва иш ҳақи синтетик ва аналитик ҳисобини такомиллаштириш. Иш ҳақидан ушланмалар ҳисобини такомиллаштириш тартиби. Ягона ижтимоий тўловлар бўйича ҳисоблашишлар ҳисобини такомиллаштириш. Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ҳисобини такомиллаштириш.

5-МАВЗУ. МАҲСУЛОТ, ИШ ВА ХИЗМАТЛАРНИ СОТИШ ҲИСОБИ

Юқори қўшимча қийматга эга бўлган тайёр маҳсулотларни ҳисобга олиш тартиби. Тайёр маҳсулотни баҳолаш муаммолари. Жўнатилган товарлар, хизмат ва бажарилган ишларни ҳисоби. Тайёр маҳсулотни жўнатиш бўйича ҳужжатларни расмийлаштириш ва уни такомиллаштириш. Тайёр маҳсулот бўйича аналитик ва синтетик ҳисобни юритиш. Маҳсулот, бажарилган иш ва хизматлар реализацияси ва уни белгилашнинг касса ҳамда ҳисоблаш (методи) усуллари. Ҳисоблаш усулини қўллашдаги муаммолар. Тижорат харажатлари ҳисоби. Товар айланмаси ҳисоби ва унинг муаммолари. Савдо устамаси ҳисоби. Консигнация асосида амалга ошириладиган операциялар ҳисоби. Экспорт-импорт операцияларининг ҳисоби. Комиссия бўйича товарларни сотиш ҳисобини муаммолари. Экспорт қилинаётган маҳсулотларнинг бухгалтерия ҳисоби ва валюта алмашув курсидаги фарқларни акс эттириш. Иқтисодиётни модернизациялаш шароитида маҳсулот ва товарлар экспорти ва импортини ҳисобини ташкил этилиши.

Корхоналарнинг хўжалик алоқалари ва ҳисоб-китоб муносабатлари. Миллий валютадаги пул маблағлари ҳисоби. Хорижий валютадаги пул маблағлари ҳисоби. Касса операцияларини юритиш тартиби. Ҳисоб-китоб счёти бўйича операцияларнинг ҳисоби. Валюта маблағларининг ҳисоби. Пул ҳужжатлари ҳисоби. Йўлдаги пул маблағлари ҳисоби. Ҳисобдор шахслар билан ҳисоб-китоблар бўйича муаммолар. Курс тафовути тушунчаси ва уни бухгалтерия ҳисобида акс эттириш. Ҳар хил дебитор ва кредиторлар билан ҳисоб-китоб, улар бўйича қарздорликни камайтиришда бухгалтерия ҳисобининг ўрни ва роли.

6-МАВЗУ. МАЖБУРИЯТЛАР ҲИСОБИ

Мажбуриятлар ҳисоби бўйича бухгалтерия ҳисоби миллий стандартларини жорий этиш муаммолари. Харидор ва буюртмачилар билан ҳисоб-китоблар ҳисоби. Мол етказиб берувчи ва пудратчилар билан ҳисоб-китоблар. Олинган ва берилган бўнақлар. Турли дебитор ва кредиторлар билан ҳисоблашишларни бухгалтерия ҳисобида юритиш. Дебитор қарздорликни баҳолаш ва уни молиявий натижаларга таъсири. Даъволар ва моддий зарарни қоплаш юзасидан ҳисоблашишлар ҳисобини такомиллаштириш. Бюджетдан ташқари тўловлар бўйича ҳисоблашишлар ҳисоби. Таъсисчилар билан ҳисоблашишлар ҳисоби. Филиаллар ва шўба корхоналар билан ҳисоблашишлар ҳисоби. Қўшма корхоналар фаолияти бўйича операциялар ҳисоби. Умумдавлат солиқлари бўйича ҳисоб-китоблар ҳисобини такомиллаштириш. Маҳаллий солиқлар бўйича ҳисоб-китоблар ҳисобини такомиллаштириш. Хўжалик юритувчи субъектларда ягона солиқ тўловини ҳисобга олиш хусусиятлари. Ижтимоий инфратузилмага ажратмалар ҳисоби муаммолари. Мажбуриятлар бўйича бухгалтерия ҳисоби миллий стандартини ишлаб чиқишнинг зарурияти. Банк кредитларининг турлари ва уларни ҳисобга олиш тартиби. Банкнинг қисқа муддатли кредитлари ҳисоби бўйича муаммолар. Банкнинг узоқ муддатли кредитлари ҳисобини такомиллаштириш. Банк ссудалари бўйича фоизларни ҳисобга олиш тартиби.

Қарз маблағларининг турлари ва ҳисобга олиш тартибини такомиллаштириш. Қарзлар бўйича фоизларни ҳисобга олиш тартиби. Банк кредити фоизларини ҳисоблаш ва тўлаш тартибини ҳисоби. Тижорат банклари балансига ночор корхона активларини ўтказиш муаммолари.

7-МАВЗУ. ДАРОМАД

Корхона томонидан даромадни тан олишдан олдин жавоб берадиган критерияларни баҳолаш. Харидор билан тузилган шартнома бўйича даромад билан боғлиқ беш босқичли модел. Шартнома харажатларини актив сифатида тан олиш мезонлари. Маълум бир вақт давомида мажбуриятларни бажаришдан олинган даромадларни ўлчаш ва тан олиш. Қайтариб олиш шарти билан сотиш. Кафолатлар. Сотувчи ва диллер. Қайтарилмайдиган олдиндан тўловлар.

Одатдаги фаолиятдан олинган даромад. Даромадни баҳолаш. Шартнома бўйича активлар. Операцияларни аниқлаш. Товарларни (маҳсулотлар) сотиш. Хизматларни кўрсатиш. Фоизлар. Роялти. Дивидендлар. Шартнома бўйича мажбуриятлар. Харидорлар. Даромад. Тушум. Шартномаларни идентификация қилиш. Шартномаларни умумлаштириш. Шартномаларни модификациялаш. Мажбуриятларни бажариш. Харидорлар билан шартномалар бўйича келишувлар. Алохида товарлар ва хизматлар. Мажбуриятларни бажарилишини баҳолаш. Операциялар қийматини баҳолаш. Шартномаларни молиялаштириш. Шартнома бўйича харажатлар.

8-МАВЗУ. МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТЛАР

Молиявий натижаларнинг ташкил топиши, тузилиши ва шаклланиш тартиби. Хўжалик юритувчи субъектларда молиявий натижаларини аниқлаш ва уни ҳисобда акс эттириш. Бошқа сотишлардан кўрилган молиявий натижалар ҳисоби. Молиявий фаолиятдан олинган фойда ва зарарлар ҳисоби. Инвестицион фаолиятдан олинган молиявий натижалар ҳисоби. Тақсимланмаган фойда (зарар) бўйича операциялар ҳисоби. Улуш ва акцияларга қўйилган даромадлар бўйича муассасалар билан ҳисоб-китоб бўйича

муаммолар. Бошқа активлар реализацияси ҳисоби. Молиявий натижаларни ҳисобга олувчи транзит сётларни такомиллаштириш масалалари.

Акциядорлик жамиятларида устав капиталини шакллантириш муаммолари. Устав капитали ва қўшилган капитал ҳисоби. Резерв капитали ҳисоби. Хусусийлаштирилган корхонада устав капитали ҳисоби. Акциядорлик капитали ҳисоби муаммолари. Устав капиталига қўйилган улушлар ҳисоби. Аукцион ва танловда мулкни сотиб олиш билан боғлиқ операциялар ҳисоби. Бошқа корхоналардан тушган маблағлар ҳисоби. Давлат грант ва субсидиялари ҳисоби. Турли манбалар ҳисобидан молиялаштиришлар ҳисобини такомиллаштириш. Дивидендларни ҳисоблаш усуллари, улардан фойдаланиш ва уларни бухгалтерия ҳисобида акс эттириш муаммолари. Тақсимланмаган фойда (қопланмаган зарар) ҳисобини такомиллаштириш. Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисобот тушунчаси ва тузилиши. Фойда ва пул оқимларини фарқлаш. Пул маблағлари ҳаракати тўғрисидаги ҳисоботнинг молиявий ҳисоботлари фойдаланувчилари учун афзалликлари ва камчиликларини тан олиш. Пул маблағлари ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот учун зарур бўлган рақамларни ҳисоблаш. Билвосита ва тўғридан-тўғри усулдан фойдаланган ҳолда операцион фаолиятдан олинган пул оқимларини ҳисоблаш. Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботларни ва/ёки берилган маълумотлардан кўчирмаларни тайёрлаш Бухгалтерия баланси моддаларида тенглик қоидалари. Тўлиқ бўлмаган қайдлар ҳолатида усулларни қўллаш. Бизнесда бухгалтерия сётларининг формулалари. Қарзга сотиш ва дебиторлик қарзлари. Сарфлар ва савдо мажбуриятлари. Сотиш харажатларини аниқлаш. Йўқолган ва ўғирланган товарлар ҳисоби. Касса китоби. Олдиндан туловлар ва ҳисоблашишлар. Маъсулияти чекланган ва уларда бухгалтерия ҳисоби. Устав капитали. Захиралар. Маъсулияти чекланган жамиятлари бухгалтерия ҳисобида бош китоб. Бонус ва ҳуқуқлар буйича муаммолар. Шуъба корхоналар тўғрисида тушунча. Шуъба корхоналарида ҳисоб тизими. Ассоциациялар. Консалидацияланган молиявий ҳисоботнинг мазмуни. Консалидацияланган молиявий ҳисоботнинг асосий қоидалари. Ассоциация корхоналарида инвесторлар. Консалидация процедуралари тўғрисида тушунча. Гудвил бўйича содир бўладиган маълумотларни консалидация ҳисоботида акс эттириш. Гуруҳ ичидаги савдо ва тушумлар. Назорат қилинмайдиган манфаатлар. Йил давомида шуъба корхонанинг қисмларни харид қилиш. Молиявий ҳолат тўғрисидаги консалидацияланган ҳисобот. Фойда ёки зарар ва бошқа умумий даромадлар тўғрисидаги консалидация ҳисоботи.

Молиявий ҳисоботларни шарҳлаш ва таҳлил қилиш, бизнес муҳитида қандай қўлланилишини тавсифлаш. Коеффициентлар мақсади ва уларнинг тушунчаси. Асосий бухгалтерия коеффициентлари, яъни рентабеллик, ликвидлилик, самарадорлик ва ҳолатлар ўртасидаги муносабатларни ҳисоблаш ва уларнинг изоҳи. Коеффициентлар орасидаги ўзаро боғлиқликлар тушунчаси. Молиявий ҳисоботдаги маълумотлардан асосли хулосалар чиқариш.

Молиявий ҳисоботлар шакллари ва уларнинг моҳияти. Молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот. Фойда ёки зарарлар ва бошқа умумий даромадлар тўғрисидаги ҳисобот. Хусусий капитал ва ундаги ўзгаришлар тўғрисидаги ҳисобот. Молиявий ҳисоботларга изоҳлар. Ички мақсадлар учун корхонани ҳисоб тизими. Бухгалтерия ҳисобини №18 сонли халқаро стандартга асосан даромадларни ҳисобга олиш. Бухгалтерия ҳисобини №10 сонли халқаро стандартга асосан ҳисобот давридан кейинги ходисаларни ҳисобга олиш. Бухгалтерия ҳисобини №7 сонли халқаро стандартга асосан пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботни тайёрлаш.

Ўзбекистон Республикасининг "Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида"ги Қонунига мувофиқ йиллик молиявий ҳисобот тузишнинг асосий тамойиллари ва унга қўйиладиган замонавий талаблар. Молиявий ҳисоботнинг таркиби ва мазмуни. Молиявий ҳисобот моддаларини баҳолаш тартибининг муаммолари. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари асосида молиявий ҳисобот шаклларини такомиллаштириш. Молиявий ҳисоботнинг элементлари ва уларни баҳолаш тартиби. Консолидациялашган молиявий ҳисоботни тузиш ва тақдим этиш тартиби. Молиявий ҳолат тўғрисидаги (Бухгалтерия баланси) ҳисобот. Ялпи даромадлар тўғрисидаги (Молиявий натижаларни шакллантириш) ҳисобот. Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисобот. Хусусий капитал тўғрисидаги ҳисобот. Молиявий ҳисоботларга изоҳлар, тушинтириш хатлари ва маълумотномалар. Акциядорлик жамиятларида молиявий ҳисоботларни МҲХС асосида такомиллаштириш. Статистика, молия ва солиқ ҳисоботларини электрон шаклида тақдим этиш ва уни такомиллаштириш масалалари

9-МАВЗУ. МАТЕРИАЛЛАР, МЕҲНАТ ВА УСТАМА ХАРАЖАТЛАРНИ ҲИСОБГА ОЛИШ.

Материалларни ҳисобга олиш. Материалларни буюртма қилиш, қабул қилиш ва бериш учун зарур бўлган турли хил процедуралар ва ҳужжатларни тавсифи. Номувофиқликлар ва йўқотишларни минималлаштириш учун ишлатиладиган назорат тартиблари. Материаллар инвентаризацияси ҳисобидаги ёзувлар ва қолдиқлари. ЛИФО, ФИФО ва ўртача усуллардан фойдаланган ҳолда инвентар ва моддий масалаларни ёпиш қийматини ҳисоблаш. Меҳнатни ҳисобга олиш. Тўғридан-тўғри ва билвосита меҳнат харажатларини ҳисоблаш. Меҳнат харажатлари киритиш ва чиқишларини қайд қилиш учун журнал ва бухгалтерия ёзувларини тайёрлаш. Иш ҳақини тўлашнинг турли усулларини тавсифлаш: вақтга асосланган тизимлар, тўлиқ иш тизимлари ва индивидуал ва гуруҳли рағбатлантириш схемалари. Меҳнат айланмасининг харажатлари ва сабабларини таҳлил қилиш. Меҳнат унумдорлиги, қувват ва ишлаб чиқариш ҳажми нисбатларини ҳисоблаш. Меҳнат ҳисобидаги ёзувларни қайд қилиш. Устама харажатларни ҳисобга олиш. Тўғридан-тўғри ва билвосита харажатларнинг турлича муносабатини тушунтчаси. Ишлаб чиқаришга устама харажатларни ютиш ставкаларини аниқлаш билан боғлиқ жараёнларни тавсифлаш. Тегишли асосдан фойдаланган ҳолда харажатлар марказларига ишлаб чиқаришнинг устама харажатларини тақсимлаш. Хизмат кўрсатиш марказлари харажатларини ишлаб чиқариш харажатлари марказларига қайта тақсимлаш (шу жумладан, хизмат кўрсатиш харажатлари марказлари ўзаро та'сир қилиш усулидан фойдаланган ҳолда). Чиқарилган ва ўзлаштирилган ишлаб чиқариш харажатлари учун журнал ва бухгалтерия ёзувларини тайёрлаш.

10-МАВЗУ. ХАРАЖАТЛАРНИ ҲИСОБГА ОЛИШ УСУЛЛАРИ.

Хизмат ва маҳсулотларни таннархини ҳисоблаш. Хизмат ва маҳсулотларни таннархининг хусусиятларини тавсифлаш. Хизмат ва маҳсулотлар харажатларини қўллашнинг мақсадга мувофиқ бўлган вазиятларни тавсифлаш. Хизмат ва маҳсулотлар нархини ҳисоблаш ҳолатларида харажатлар ёзувлари ва ҳисобларини тайёрлаш. Берилган маълумотлардан хизмат ва маҳсулотлар харажатларини белгилаш. Жараёнли усулда таннархни ҳисоблаш. Жараёнли усулнинг таннархининг хусусиятларини тавсифлаш. Жараёнли усулда харажатларни қўллаш мақсадга мувофиқ бўлган вазиятларни аниқлаш. Оддий ва нормал йўқотишлар ва ғайритабиий даромадлар тушунчаси. Технологик маҳсулот

бирлигига сарфланган харажатларни ҳисоблаш. Кўшимча маҳсулотлар ва кўшма маҳсулотларни ажратиш нуқтасида баҳолаш. Фаолиятга асосланган харажатларни ҳисоблаш (ABC), мақсадли харажат, ҳаёт цикли таннархини ва умумий сифат менежментини (TQM) муқобил харажатларни бошқариш усуллари.

ABC, мақсадли харажат ва ҳаёт цикли харажатларини анъанавий харажатларни ҳисоблаш усулларида фарқланиши.

11-МАВЗУ. БОШҚАРУВ ҲИСОБИДА БЮДЖЕТЛАШТИРИШ.

Бюджетлаштиришнинг моҳияти ва мақсади. Ташкилотларнинг бюджетдан фойдаланишининг зарурати. Ташкилотда режалаштириш ва назорат қилиш циклини тавсифлаш. Бюджет тузиш жараёнида қўлланиладиган ма'мурий тартиб-қоидалар. Бюджетлаш жараёнининг босқичларини (шу жумладан тегишли ма'лумотлар манбалари, бюджет лойиҳаларини режалаштириш ва келишиш, башорат қилиш мақсади ва уларнинг бюджетлаштириш билан қандай боғланиши) тавсифи. Бюджетни тайёрлаш. Бюджетни тузишда асосий бюджет омилининг аҳамияти. Савдо бюджетларини тайёрлаш. Функционал бюджетларни (ишлаб чиқариш, хомашёдан фойдаланиш ва харидлар, ишчи кучи, ўзгарувчан ва қат'ий кўшимча харажатлар) тайёрланиши. Нақд пул бюджетларини тузиш. Асосий бюджетларни тайёрлаш (фойда ва зарар тўғрисидаги ҳисобот ва молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот).

12-МАВЗУ. КАПИТАЛНИ БЮДЖЕТЛАШТИРИШ ВА ДИСКОНТЛАНГАН ПУЛ ОҚИМЛАРИ

Капитал қўйилмаларни режалаштириш ва назоратнинг аҳамияти. Капитал ва даромад харажатларини аниқлаш ва фарқлаш. Кўриб чиқилиши керак бўлган масалаларни ва капитал харажатлар бюджетини тузиш босқичларини белгилаш. Оддий ва мураккаб фоизлар, номинал ва самарали фоиз ставкалари ўртасидаги фарқи. Компонентлаш ва дисконтлаш тушунчаси. Пул оқими ва фойда ўртасидаги фарқни ва пул оқимининг капитал қўйилмаларни баҳолашга алоқадорлиги. Шахсий инвестиция қарорлари учун тегишли пул оқимларини аниқлаш ва баҳолаш. Дисконтланган пул оқимининг соф жорий қиймати (NPV) ва ички даромад даражаси (IRR) усуллари тушунчаси. Аннуитет ва абадийлик формулалари ёрдамида жорий қийматни ҳисоблаш. NPV, IRR ва тўловни ҳисоблаш (чегирмали ва дисконциз). NPV, IRR ва инвестиция ҳаётлигини қоплаш ҳисоб-китоблари натижаларини шарҳлаш.

13-МАВЗУ. БОШҚАРУВ ҲИСОБИДА КЎРСАТКИЧЛАРНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИ.

Молиявий кўрсаткичларни мақсади ва уларнинг иш фаолиятини баҳолашдаги ўрни. Стратегик ва оператив-тактик кўрсаткичларни мақсади ва уларнинг фаолиятини баҳолаш. Иқтисодий ва бозор шароитларни самарадорлик кўрсаткичларига таъсирини баҳолаш. Давлат бошқарувининг иш фаолиятини бошқаришга таъсири. Қисқа ва узоқ муддатли фаолият ўртасидаги боғлиқлик.

Самарадорлик кўрсаткичларининг умумий кўриниши. Миссия баёноتلарининг мақсади ва уларнинг самарадорликни баҳолашдаги роли. Стратегик ва тактик мақсадлар ва уларнинг самарадорликни ўлчашдаги роли. Молиявий (рентабеллик, ликвидлик, савдо ва фаоллик) ва молиявий бўлмаган кўрсаткичларни ҳисоблаш. Молиявий бўлмаган кўрсаткичларни баҳолашнинг аҳамияти. Кўрсаткичларни баҳолашда таққослаш

таҳлилининг ўрни. Самардорлик, имкониятлар ва фаолият коэффициентларининг мазмуни. Хизмат кўрсатиш ва ишлаб чиқариш соҳаларида иш сифатини баҳолаш. Муайян вазиятларда кўрсаткичларни баҳолаш.

Ўзбекистонда корпоратив бошқарув тизимидаги принцип ва ёндошувлар. Бошқарув ҳисобининг бухгалтерия ҳисоби тизимида тутган ўрни. Харажатлар бўйича ҳисоб регистрларининг юритилиши. Харажат марказлари ва моддий жавобгарлик марказлари бўйича ҳисобни ташкил қилиш тартиби. «Маҳсулот (ишлар, хизматлар)ни ишлаб чиқариш ва сотиш харажатларининг таркиби ҳамда молиявий натижаларни шакллантириш тартиби тўғрисида»ги Низом ва унинг аҳамияти. Ишлаб чиқариш харажатларининг таркиби, уларни тежаш бўйича ташкилий ишларни ҳисоби, маҳсулот таннархини аниқлашни такомиллаштириш. Унумсиз харажатлар ҳисоби. Харажат элементлари ва уларнинг тавсифи, давр харажатлари ҳисобини юритиш. Электр ва энергия ресурсларидан фойдаланишни ҳисоби ва тежамкорлик бўйича бажариладиган ишларни бизнес-режасини ташкилий масалалари. Иссиқлик энергиясини жаҳон стандартлари даражасида қисқартиришнинг самарасини аниқлаш ва бошқарув ҳисобида унинг ўрни. Маҳсулот таннархини камайтириш йўллари ва уларнинг бошқарув ҳисобига таъсири. Табиатни ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш харажатлари ҳисоби муаммолари. Экологик харажатлар ҳисоби ва уни такомиллаштириш. Маҳсулот таннархини аниқлаш усуллари тўғрисида тушунча. Таннарх аниқлашнинг оддий, буюртмалар, босқичлар ва норматив усули ва уни такомиллаштириш бўйича изланишлар. Таннарх аниқлашнинг "Директ-костинг" усулининг таърифи. Маҳсулот ишлаб чиқаришда зарарсизлик нуқтасини аниқлаш. Бошқарув ҳисоби маълумотлари ва улардан фойдаланиш. Бошқарув ҳисоби маълумотларидан фойдаланувчиларини гуруҳлаш тартиби. Бошқарув ходимлари учун бухгалтерия ҳисоби ва унинг маълумотларининг зарурийлиги ва ундан фойдаланишнинг аҳамияти. Ишлаб чиқаришдаги умумий харажатлар ҳисобини такомиллаштириш. Бошқарув қарорларини қабул қилишида бухгалтерия ҳисоби маълумотларининг ўрни. Бюджетлаштириш ва харажатларни назорат қилиш. Трансферт баҳони шакллантириш муаммолари. Корхонанинг сегментар ҳисоботи. Инвестиция бўйича қарор қабул қилишида бухгалтерия ҳисобининг аҳамияти. Бошқарув ҳисобида логистик харажатлар ҳисобини юритиш. Реконструкция харажатлари ҳисобини юритиш. Бошқарув ҳисобида стратегик режалаштириш. Бошқарув ҳисобига йўналтирилган янги инновациялар. Бошқарув ҳисобини амалий ташкил қилиш муаммолари. Молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартларини келиб чиқиш тарихи ва уни ривожланиш эволюцияси. Бухгалтерия ҳисоби халқаро стандартларининг эталонни: USGAAP, IFRS, IAS. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари Қўмита (Фонд) мақсади ва унинг вазифалари. Халқаро Валюта Фонди (ХВФ) томонидан “Халқаро молиявий архитектурани мустаҳкамлаш” мақсадида БҲХС қўллаб-қувватлаши. МҲХСҚ Васийлари томонидан Устав қайта кўриб чиқилиши ва МҲХС Фонди номини тўлиқ шакллантирилиши. МҲХСҚ томонидан янги таҳрирдаги стандартларни қабул қилиниши. МҲХС Қўмитасининг ташкилий тузилиши. БМТ (УНО) қошидаги “Ҳукуматлараро экспертлар гуруҳи” Иқтисодий ҳамкорлик ривожланиш ташкилоти (ОЕСД). Европа иттифоқи (EUROPEAN UNION). Халқаро бухгалтерлар федерацияси (IFAC). Қимматбаҳо қоғозлар ва биржалар бўйича Комиссия (ЮССО). МҲХС таркиби ва уни қўллаш тартиби. Ўзбекистон МҲХСларини жорий этиш истикболлари. Бухгалтерия ҳисобининг халқаро моделлари: Континенталь модел. Британ-америка модели. Жанубий америка модели. АҚШ бухгалтерия ҳисоби тизими. “Молиявий ҳисоб стандартларини ишлаб чиқиш бўйича Кенгаш” (FASB) ва “Америка дипломли бухгалтерлар-аудиторлар институти” (AICPA).

Буюк Британия бухгалтерия ҳисоби тизими. Голландияда ҳисоб ва ҳисоботга қўйилган умумий талаблар. Германия бухгалтерия ҳисоби тизими. Франция бухгалтерия ҳисоби тизими. Италияда бухгалтерия ҳисоби тизими. Россия Федерацияси бухгалтерия ҳисоби тизими Шарқий Европа давлатларида бухгалтерия ҳисоби. Япония бухгалтерия ҳисоби тизими (JICPA). Хитой бухгалтерия ҳисоби тизими. Жанубий Кореяда бухгалтерия ҳисоби тизими (KFAS). Шарқий Осий давлатларида бухгалтерия ҳисоби тизими. Марказий Осиё давлатларидаги бухгалтерия ҳисоби тизимини IFRSга мувофиқлаштириш. Бухгалтерия ҳисоби моделларининг Ўзбекистон бухгалтерия ҳисобини ривожлантиришдаги аҳамияти.

14-МАВЗУ. ХОДИМЛАРНИ РАВБАТЛАНТИРИШ

Ходимларга бериладиган қисқа ва узоқ муддатли имтиёзлари ва рағбатлари ҳисоби. Бериладиган ёрдамлар режалаштирилган меҳнат таътили ва нафақаларни ҳисобини юритиш. Ишдаги қисқартиришлар ва келишувлардаги даромад ва зарарлар ҳисоби. “Ходимларни рағбатлантириш (даромадлари)” 19-сон БҲҲСнинг мақсади ва фаолият доираси. Ходимларнинг даромадлари. Ходимларнинг қисқа муддатли даромадлари. Бандликдан-сўнгги нафақалар. Ходимларнинг бошқа узоқ муддатли даромадлари. Ишдан бўшатиш нафақалари. Соф белгиланган нафақалар бўйича мажбурият (актив). Белгиланган нафақалар бўйича мажбуриятнинг келтирилган (дисконтланган) қиймати. Ходимларнинг узоқ муддатли даромадларини тўлаш бўйича фонд эгалик қиладиган активлар. Маълум талабларга жавоб берадиган суғурта полиси. Ходимларнинг барча қисқа муддатли даромадлари. Қисқа муддатли ишламаган вақт учун тўловлар. Фойдада-қатнашиш ва мукофот тизимлари. Кўп сонли иш берувчилар тизимлари. Суғурталанган нафақалар

15-МАВЗУ. АКЦИЯГА АСОСЛАНГАН ТўЛОВ

Акцияга асосланган тўлов муомалаларини тан олиш ва уларнинг ҳисоби. “Акцияга асосланган тўлов” 2-сон МҲҲСнинг мақсади ва фаолият доираси. Тан олиш. Улушли инструментда ҳисобланадиган акцияга асосланган тўлов операциялари. Хизматлар қабул қилинадиган операциялар. Корхона учун хизматлар. Тақдим этиладиган молиявий инструментларнинг ҳаққоний қийматини аниқлаш. Ҳуқуқларнинг ўтиш шартларини ҳисобга олиш. Пул маблағлари кўринишида акцияларни тўлаш. Акцияларга тўловларни ҳисоблашда солиқлар. Тақдим этилган улушли инструментларнинг ҳаққоний қиймати асосида баҳоланган операциялар. Улушли инструментлар тақдим этилган шартларнинг ўзгариши, шу жумладан бекор қилишлар ва ҳисоб-китоблар. Пул маблағида ҳисобланадиган акцияга асосланган тўлов операциялари.

16-МАВЗУ. МОЛИЯВИЙ ИНСТРУМЕНТЛАР

Молиявий инструментларни тақдим этиш. Молиявий актив. Молиявий мажбурият. Улушли инструмент. Ҳаққоний қиймат. Қайта сотиладиган инструмент. Молиявий инструментларни тан олиш ва баҳолаш. Молиявий актив ёки молиявий мажбуриятнинг амортизацияланган қиймати. Самарали фоиз ставкаси. Қатъий келишув. Режалаштирилган операция. Амортизацияланган қийматда баҳоланган молиявий активлар бўйича кадрсизланиш ва умидсиз қарзлар. Хежлаш инструментлари. Молиявий активлар ва мажбуриятлар классификацияси. Баҳолаш.

17-МАВЗУ. ГУРУҲЛАШГАН МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ

Гуруҳлашган молиявий ҳисобот тушунчаси. Гуруҳлашган молиявий ҳисоботнинг ўзига хос хусусиятлари. Бош корхона. Шўъба корхона. Гуруҳлашган молиявий ҳисоботни тузиш тамойиллари. Гуруҳлашган молиявий ҳисоботни элементлари ва иштирокчилари. Гуруҳлашган молиявий ҳисобот шакллари. Гуруҳлашган молиявий ҳисоботни қайта шакллантириш ва реструктуралаш. Гуруҳ таркибидаги ўзгаришлар. Босқичма-босқич бирлашишга эришилган корхоналарни бирлаштириш билан боғлиқ бухгалтерия ҳисоби тамойиллари. Назоратнинг йўқолиши ва эгаллик қилиш фоизидаги ўзгаришларнинг оқибатлари. Фаолияти тўхтатилган ёки сотиб олинган ёки давр ичида тасарруф қилинган бўлса гуруҳ молиявий ҳисоботларини тайёрлаш. Кейинчалик сотиб юбориши асносида эгаллик қилинаётган қарам хўжалик жамиятлари ҳисоби. Назоратнинг йўқолиши. Назорат қилинмайдиган улуш. МҲХС 5 Сотишга мўлжалланган узоқ муддатли активлар ва тўхтатилган фаолиятлар.

18-МАВЗУ. ҲАҚҚОНИЙ ҚИЙМАТНИ БАҲОЛАШ

“Ҳаққоний қийматни баҳолаш” 13-сон МҲХСнинг мақсади ва қўллаш доираси. Ҳаққоний қийматни таърифи. Актив ва мажбурият. Операция. Бозор иштирокчилари. Нарх. Номодиявий активларга нисбатан қўллаш. Мажбуриятларга ва тадбиркорлик субъектининг ўз улушли инструментларига нисбатан қўллаш. Мажбуриятларни бажармаслик rischi. Бозор riskлари ёки контрагент кредит riskидаги ўзаро ҳисоб-китоб қилиш ҳолатларига эга молиявий активлар ва молиявий мажбуриятларга нисбатан қўллаш. Баҳолаш усуллари. Ҳаққоний қийматнинг иерархияси.

19-МАВЗУ. БИЗНЕСНИ БИРЛАШТИРИШ ҲИСОБИ ВА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ ТУЗИШ.

Бизнесни бирлаштириш жараёнида молиявий ҳисобот тузишга қўйиладиган талаблар. Бизнесни бирлаштиришнинг энг муҳим сабаблари. Сотиб олувчи томон сотиб олинган томон устидан назоратни қўлга киритиши усули. Бизнесни бирлаштириш ҳисоби усуллари. Компанияни баҳолаш усуллари. Сотиб олинган активлар ва қабул қилинган мажбуриятларни бизнесни бирлаштириш, сотиб олиш кундаги тан олинган суммалар. Бизнесни бирлаштиришд актив, мажбурият ва баҳоланган мажбуриятларнинг ҳаққоний қийматини аниқлаш. Сотиб жараёнида гудвиллни аниқлаш. Солиқ мақсадлари учун чегириб ташланадиган гудвилнинг умумий миқдори аниқлаш. Баҳоланган мажбуриятлар ва шартли мажбуриятлар ҳисоби. Сотиб олинган дебитор қарзларнинг ҳаққоний қиймати. Бизнесни сотиб олувчи томонидан молиявий ҳисоботда кўрсатиладиган ҳисобот даврида содир бўлган, ошкор қилинадиган маълумотлар. Кумулатив қаторлар усули ёрдамида дисконтланган ставкани ҳисоблаш. Мулкнинг функционал эскириш (амортизация) қийматларининг қисқача маълумоти. Компаниянинг соф активлари қийматини ҳисоблаш. Интеграциялашда иштирок этадиган компанияларнинг бозор қийматини баҳолаш. Сотиб олингандан ёки қўшиб олингандан кейинги баланс. Қўшиб олишдан олдинги ва кейинги кўрсаткичларнинг қиймати. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари талаби бўйича бизнесни бирлаштириш жараёнининг молиявий ҳисобот тузиш ва тақдим этиш.

19-МАВЗУ. МҲҲС БЎЙИЧА СОЛИҚҚА ТОРТИШ

Кечиктирилган солиқ мажбуриятлари ва активларни тан олиш ва уларни баҳолаш. Жорий ва кечиктирилган солиқни даромад ёки харажат сифатида тан олиш. Бизнес бирлашувидаги кечиктирилган солиқ ҳисоби. Бухгалтерия ҳисоби бўйича фойда. Солиқ солинадиган фойда (солиқ зарари). Солиқ харажати (солиқ даромади). Жорий солиқ. Муддати узайтирилган солиқ мажбуриятлари. Муддати узайтирилган солиқ активлари. Вақтинчалик фарқлар. Солиқ базаси. Жорий солиқ мажбуриятлари ва активларини тан олиш. Муддати узайтирилган солиқ мажбуриятлари ва активларини тан олиш. Келгусида чегириладиган вақтинчалик фарқлар. Солиқ активларини қайта кўриб чиқиш. Бизнес бирлашувида пайдо бўладиган муддати узайтирилган солиқ. Акцияларга асосланган тўловлар бўйича юзага келадиган жорий ва муддати узайтирилган солиқлар. Солиқ харажати ва маълумотларни очиқ бериш. Молиявий ҳисоботларни трансформация қилиш моҳияти ва зарурияти. Трансформацияга тайёргарлик кўриш. МҲҲСга трансформация қилиш жараёни. Трансформация жараёнидан кейинги фаолият. Молиявий ҳисоботни МҲҲС шаклига тўлиқ ўтказиш. Гипперинфляция ҳисоби бўйича жараён. Бошқа валюта ҳисоби талаблари бўйича жараёнлар. Тўлиқ конверсия. Босқичма-босқич конверсия. Бухгалтерия ҳисобини ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари. Тузатишлар сонини аниқлаш учун ҳисоботларни солиштиришга имкон берадиган ҳисоб сиёсатини таҳлил қилиш.

20-МАВЗУ. КОРХОНАЛАРНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШ ВА УНИНГ ҲИСОБИ.

Юридик шахслар даромадлари (фойдаси)ни солиққа тортиш ҳисоби. Қўшилган қиймат солиғи (ҚҚС) ва унинг ҳисобини такомиллаштириш. Акциз солиғи, уни ҳисоблаш тартиби ва бухгалтерия ҳисобида акс этириш. Мулк солиғи ва уни такомиллаштириш муаммолари. Табиий бойликлардан фойдаланганлик солиғи муаммолари. Кичик бизнес корхоналари учун соддалаштирилган солиққа тортиш тизими ва унинг ҳисобини такомиллаштириш. Маҳаллий солиқлар ва уларнинг ҳисобини такомиллаштириш. Ягона ер солиғи ҳисоби муаммолари. Бошқа умумдавлат солиқлари ҳисоби соҳасидаги изланишлар. Бошқа мажбурий тўловлар ҳисобини такомиллаштириш. Солиқ ва божхона имтиёзларининг бухгалтерия ҳисобида акс этириш масалалари.

II БЎЛИМ. АУДИТ

1-МАВЗУ. РИВОЖЛАНГАН БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ ШАРОИТИДА АУДИТНИНГ РОЛИ.

Ўзбекистонда иқтисодиётни модернизациялаш шароитида аудитнинг концептуал асослари. Назорат-иқтисодий бошқаришнинг зарурий қисми. Ўзбекистон Республикасида назорат тизими. Давлат назоратининг турлари. Молиявий назорат ва уни муаммолари. Давлат аудити ва унинг ташкилий асослари. Бозор иқтисодиёти шароитида аудитнинг ташкил этилиши ва унинг тутган ўрни, роли. Аудитнинг шаклланиш, ривожланиш тарихи ва уни ривожлантириш истиқболлари. Аудиторлик фаолиятининг ҳуқуқий асослари. Ўзбекистон Республикасининг "Аудиторлик фаолияти тўғрисида"ги Қонуни ва унга шарҳлар. Аудиторлик ташкилотлари фаолиятини янада такомиллаштириш ва улар кўрсатаётган хизматлар сифати учун масъулиятни ошириш масалалари.

Аудитнинг мақсади ва унинг сегментлари. Ички ва ташқи аудит ҳақида тушунча, улар ўртасидаги тафовут ва ўхшашликларни таққослаш. Ички аудит тизими ва

тамойиллари. Ички аудитнинг аҳамияти ва зарурлиги, унинг бошқарув тизимининг бир қисми эканлиги. Ташқи аудит, унинг мақсади, вазифалари ва фаолият доираси. Ташқи аудит томонидан кўрсатиладиган турдош хизматлар ва уларни такомиллаштириш. Аудитнинг бошқа хусусиятлар бўйича туркумланиши, уларнинг тавсифи, мақсад ва вазифалари.

Аудит стандартларининг мақсади ва асосий тамойиллари. Халқаро аудит стандартларига қисқача таъриф. Халқаро аудит стандартлари (ХАС)ни ишлаб чиқиш зарурияти. Аудиторлик ташкилотларининг ички стандартлари. Ички аудитни ўтказиш меъёр ва талаблари. Аудиторнинг касбий этикаси, унинг масъулияти ва жавобгарлиги бўйича изланишлар. Аудитор ва мижознинг ўзаро муносабатларини такомиллаштириш.

Аудиторлик текширувини ташкил қилиш услубияти. Бошқарув назорати умумий тизимида ички аудитнинг ўрни. Ташқи аудиторнинг ички аудит билан алоқаси. Трансмиллий корпорацияларда ички аудитни ташкил қилиш муаммолари. Ташқи аудиторларнинг вазифалари. Аудиторлик текширув дастурларини ишлаб чиқиш тартиби. Текширув натижаларини баҳолаш тартиби. Аудит натижаларини бошқа текширув маълумотлари билан таққослашга доир изланишлар. Аудиторлик текширувининг сифатини назорат қилиш. Аудитни режалаштиришга қўйиладиган талаблар. Аудиторлик текширувларида фирибгарликни аниқлаш. Таҳлилий амаллар ва уларнинг турлари. Аудиторлик далилларини олиш манбалари, усуллари ва уларнинг функциялари. Аудиторлик текширувларида муҳимликни баҳолашни такомиллаштириш. Аудиторлик рисклари ва уларни гуруҳланиши. Танланма усуллари: статистик ва ностатистик тасодифий танлов муаммолари. Аудиторлик хулосаларига қўйиладиган талаблар. Аудиторлик текширув маълумотларининг ишончлигини аниқлаш. Аудит жараёнида аниқланган камчиликларга тегишли тавсиялар бериш. Аудиторлик хулосаларни расмийлаштириш. Аудиторлик ҳисоботларини расмийлаштириш тартиби.

Умумий аудит ўтказиш услубиёти Аудит ўтказишни ташкил қилиш ва унинг услубий жиҳатларини такомиллаштириш. Назорат тестлари ва сотиш устидан назорат жараёнларини такомиллаштириш. Сотиш ва даромад олиш жараёнини аудит қилиш тартиби. Пул маблағларининг аудити: касса, банкдаги пул маблағлари, ҳисобдор шахслар билан ҳисоблашишлар аудити. Сотиб олиш цикли аудитини такомиллаштириш. Дебиторлик ва кредиторлик қарзлари аудити. Ишлаб чиқариш, сотилган маҳсулот таннархи ва моддий заҳиралар қолдиқлари жараёнининг аудити муаммолари. Маҳсулотлар таннархини пасайтиришни имкониятларини аниқлаш ва аудиторлик ҳисоботларида акс эттириш тартиби. Узоқ муддатли активлар аудити бўйича изланишлар. Мажбуриятлар ва хусусий капитал аудитини такомиллаштириш. Бошқарув аудити ва унинг асосий босқичлари. Молиявий натижалар ва фойданинг ишлатилиши аудити. Ҳисоблашишлар ва кредит операциялари аудити. Бюджет ва бюджетдан ташқари фондлар билан ҳисоблашишлар аудити масалалари. Меҳнат ва иш ҳақи фондининг аудити муаммолари. Қимматли қоғозлар билан боғлиқ муомалаларнинг аудитини такомиллаштириш.

2-МАВЗУ. БАНК АУДИТИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.

Банкларда ташқи аудитни халқаро аудит стандартлар (ХАС)га мувофиқ ўтказиш тартиби. Банк фаолияти аудитининг асосий нормалари, стандартлари ва ўтказиш тартиби. Банк аудитининг ҳуқуқий асослари. Ички ва ташқи банк аудити. Ташқи банк аудитининг мақсади ва фаолият доираси. Молиявий ҳисобот таҳлилига умумий тавсифнома. Молиявий ҳисоботлардаги маълумотларни ташқи аудит томонидан тасдиқлаш тартиби. Банк аудити концепциясини такомиллаштириш. Ҳалқаро аудит стандартларининг таркиби ва банк

аудитида қўлланилиши. Тижорат банкларида ички банк аудитининг хусусиятлари. Кредит фаолиятининг аудити. Кредит ва қимматли қоғозлар бозорида банклар фаолиятини назорат қилиш йўллари. Тижорат банкларида асосий воситалар, материаллар, кам баҳоли ва тез эскирувчи буюмлар ва номоддий активлар ҳисобини аудиторлик текширувидан ўтказиш. Чет эл инвестициясини жалб этилишининг аудити. Қимматли қоғозлар бўйича операциялар аудити. Касса операцияларининг аудити. Тижорат банклари даромадлари ва харажатлари аудити. Солиқ ва бошқа тўловлар бўйича ҳисоблашишлар аудити. Валюта назорати ва валюта билан тартибга солишни ташкил қилишнинг аудити. Кредит ташкилотлари аудити. Тижорат банкларида ички банк операцияларининг аудити. Тижорат банкларининг халқаро бозорларда амалга оширган операцияларининг аудити. Тижорат банкларининг ташқи мажбуриятларини аудит қилишдаги муаммолар. Тижорат банкларида ички аудит фаолияти қўламини кенгайтириш масалалари. Тижорат банкларининг капитали етарлилигини аудит қилиш тартибини такомиллаштириш.

3-МАВЗУ. НОИШЛАБ ЧИҚАРИШ СОҲАСИДА АУДИТНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ.

Товар ва фонд биржалари аудиторлик текширувларининг хусусиятлари. Инвестицион институтлар фаолияти аудитининг хусусиятлари. Пенсия фонди, жамоат фондлари ва бошқа фондлар аудиторлик текшируви тартиби. Суғурта компаниялари фаолиятини аудитни қилишни ташкилий масалалари. Марказлашган ва хориж манбалари ҳисобига амалга ошириладиган инвестициялар аудити. Операцион аудит, экологик аудит ва технологик аудитни ривожлантириш муаммолари. Технологик аудит инновацион фаолиятнинг методи.

III. БЎЛИМ. БАНКЛАРДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ.

1-МАВЗУ. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

Тижорат банкларида бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботини молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартларига мувофиқлаштириш масалалари. Тижорат банклари бухгалтерия ҳисоби тизимига халқаро моделлар (Континенталь, Британ-америка, Жанубийамерика)нинг таъсири. Тижорат банки ҳисобварақлар режаси, унинг асосий бўлимларининг тавсифи. Тижорат банки аналитик ва синтетик ҳисоби. Тижорат банкларида бошқарув ҳисобнинг моҳияти. Тижорат банки баланси ва унинг тузилишининг ўзига хос хусусиятлари. Баланснинг актив ва пассив томонига таърифлар ва ушбу соҳадаги изланишлар. Банк ҳужжатларининг турлари ва туркумланишини такомиллаштириш. Касса муомалалари бўйича ҳужжатларнинг айланиши, нақд пулсиз ҳисоб-китоблар бўйича муаммолар. Ички банк назорати ва ички аудит: уларнинг вазифалари ва ораларидаги тафовут. Банк назорати бўйича халқаро Базель қўмитаси талаблари ва Ўзбекистонда банк капитали етарлилигини аниқлаш муаммолари. Банк капиталининг шаклланиши бўйича муомалаларни расмийлаштириш ва уларнинг ҳисоби. Банкнинг устав капитали, унинг шаклланишининг хусусиятларига доир изланишлар. Банк тизимини янада мустаҳкамлаш, капиталлашув даражасини ошириш ҳамда инвестициявий фаоллигини кенайтиришда бухгалтерия ҳисобининг роли.

2-МАВЗУ. ТИЖОРАТ БАНКИ ДЕПОЗИТ ОПЕРАЦИЯЛАРИ ВА БЕРИЛГАН ҚАРЗЛАРНИ ҲИСОБИ

Тижорат банкларида юридик ва жисмоний шахсларнинг турли хил депозит жамғармаларининг турлари, ҳисобга олиш тартиби ва уни расмийлаштирилиши бўйича изланишлар. Корхона, муассаса ва ташкилотларга берилган қисқа муддатли кредитларни ҳисоби ва расмийлаштирилишини такомиллаштириш. Узоқ муддатли кредитлар ҳисоби. Микрокредитлар ҳисоби. Берилган қарзлар бўйича ҳисобланган фоизларнинг ҳисоби ва расмийлаштирилиши. Мақсадли ва имтиёзли кредитларнинг ҳисоби. Муддати ўтган кредитлар ва ҳисобланган фоизларнинг ҳисобини такомиллаштириш. Тижорат банкларининг узоқ муддатли кредитлари ҳисобини такомиллаштириш йўллари. Кредит портфели таркибини диверсификациялаш ва унинг ҳисобини юритиш муаммолари. Тижорат банклари лизинг операциялари ҳисобини такомиллаштириш йўллари.

3-МАВЗУ. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАР БИЛАН АКТИВ ОПЕРАЦИЯЛАРИНИ ҲИСОБИ ВА РАСМИЙЛАШТИРИЛИШИ

Тижорат банклари томонидан чиқариладиган акция, облигация, депозит ва омонат сертификатлари, векселларни ҳисобга олиш бўйича муаммолар. Тижорат банклари низом жамғармаси ўзгаришини ҳисоби ва унинг муаммолари. Тижорат банклари капиталлашув даражасини оширишни ҳисоби. Қимматли қоғозларни сотиб олиш ва сотиш бўйича муомалалар назоратини ташкил қилишни расмийлаштириш ва ҳисобга олиш. Қимматли қоғозларни қайта баҳолаш ва уни ҳисобда акс эттириш. Тижорат банкларини инвестицион фаолиятини ҳисоби. Ҳисоб-китоб ва жорий счетларни очиш, юритиш ва ёпиш тартиби. Тўлов-топшириғи, тўлов-талабномаси, аккредитив воситаси ҳамда пластик карточкаларда ҳисоблашни расмийлаштириш тартиби ва ҳисобини юритилишини такомиллаштириш. Хорижий инвестициясини жалб қилишни бухгалтерия ҳисобида акс эттириш. Тижорат банкларининг ташқи қарзларини ҳисоби. Тижорат банкларида молиявий дастаклар ҳисоби.

IV. БЎЛИМ. БЮДЖЕТ ҲИСОБИ ВА ҲИСОБОТИ

1-МАВЗУ. БЮДЖЕТ ҲИСОБИ ОБЪЕКТЛАРИНИНГ ИҚТИСОДИЙ МАЗМУНИ.

Бюджет ҳисоби объектларининг иқтисодий мазмуни. Молия органлари, ғазначилик ва унинг худудий бўлинмалари, давлат мақсадли жамғармаларини тақсимловчи органларда бюджет ҳисобини ташкил этишнинг услубий ва меъёрий-ҳуқуқий асослари. Молия органлари, ғазначилик ва унинг худудий бўлинмалари, давлат мақсадли жамғармаларини тақсимловчи органларда бюджет ҳисобида қўлланиладиган ҳисоб ҳужжатлари ва регистрлари ҳамда ҳисобварақлар. Бюджет ҳисобининг ахборот тизимлари ва улардан фойдаланиш. Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджети даромадлари, харажатлари ҳисобининг мақсади ва вазифалари. Ғазна ижроси шароитида давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджети даромадлари ва харажатларининг ижроси ҳисоби. Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджети даромадлари ва харажатларини бухгалтерия ҳисоби ҳисобварақлари ва ҳисоб регистрларида акс эттириш. Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджети даромадлари ва харажатларининг аналитик ва синтетик ҳисоби. Бюджет ссудалари, унинг бюджет ижроси жараёнидаги аҳамияти. Бюджет ссудалари ҳисобининг мақсади ва вазифалари. Бюджет ижроси жараёнида бюджетлар ўртасида содир бўладиган ҳисоблашишлар ҳисоби. Берилган

ва олинган маблағлар бўйича бюджет ижроси даврида юзага келадиган ўзаро ҳисоблашишларнинг ҳисоби. Бюджет ссудалари ва бюджетлар ўртасида содир бўладиган ҳисоблашишларни ҳисобнинг ахборот тизимларида акс эттириш. Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджети ижроси бўйича натижаларни аниқлаш тартиби. Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджети ижроси бўйича даврий ҳисоботларни шакллантириш. Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджети ижроси бўйича ҳисоботларнинг ахборот имкониятлари. Бюджет ташкилотларида бюджет ҳисобини ташкил қилишнинг мақсади ва вазифалари. Бюджет ташкилотларида юритиладиган ҳисоб шакллари. Бюджет ташкилотларида сметалар ижроси ҳисоби бўйича фойдаланиладиган ҳисоб ҳужжатлари, уларнинг тайинланиши, расмийлаштириш техникаси ва тартиби. Синтетик ва аналитик ҳисоб регистрлари ва уларга ёзувлар қилиш тартиби. Бюджет ташкилотларида бюджет ҳисобини ташкил этишда ахборот тизимлари. Бюджет ташкилотларида даромадлар ва харажатлар сметаси ва уларни тузиш тартиби. Бюджет ташкилотларида штатлар жадвалини тузишнинг хусусиятлари. Бюджет маблағлари бўйича смета харажатларини тузиш тартиби ва уларни ижроси ҳисоби. Бюджетдан ташқари маблағлар бўйича даромадлар ва харажатлар сметасини тузиш ва улар ижроси ҳисобининг хусусиятлари. Бюджет ташкилотларида асосий восита ва номоддий активлар ҳисобини ташкил этишнинг мақсади ва вазифалари. Асосий восита ва номоддий активларнинг аналитик ва синтетик ҳисоби. Бюджет ташкилотларида асосий восита ва номоддий активларни кирим қилиниши ҳамда ҳисобдан чиқарилиши ҳисоби. Бюджет ташкилотларида асосий воситаларнинг эскириш ҳисоби. Бюджет ташкилотларида асосий воситаларни таъмирлаш харажатлари ҳисоби. Бюджет ташкилотларида асосий воситаларни баҳоланиши ва бухгалтерия ҳисобида акс эттирилиши. Асосий воситалар ва номоддий активлар ҳисобини юритишда ҳисобнинг ахборот тизимлари. Бюджет ташкилотларида товар-моддий захиралари ҳисобини ташкил этишнинг мақсади, вазифалари. Бюджет ташкилотларида материал қийматликларнинг сотиб олиниши ва сарфланиши ҳисоби. Ҳисобварақлардаги бюджет ва бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобининг мақсади ва вазифалари. Бюджет ва бюджетдан ташқари маблағлар бўйича шахсий ҳисобварақларни очиш ва юритиш тартиби. Шахсий ҳисобварақлардаги бюджет ва бюджетдан ташқари маблағларнинг аналитик ва синтетик ҳисоби. Бюджет ва бюджетдан ташқари маблағлар бўйича ҳисобварақларни ёпиш тартиби. Бюджет ташкилотларида касса операциялари ҳисобини ташкил этиш. Касса операциялари бўйича ҳисоб ҳужжатларини юритиш ва касса ҳисоботини шакллантириш. Касса муомалаларини ҳисобварақлар ва ҳисоб регистрларида акс эттириш. Бошқа пул маблағлари ҳисоби. Ғазна ижроси шароитида бюджет ташкилотларининг юридик ва молиявий мажбуриятларини ғазначилик органларида рўйхатдан ўтказиш. Бюджет ташкилотларида мол етказиб берувчилар ва харидорлар билан ҳисоблашувлар ҳисоби. Бошқа турли дебитор ва кредитор мажбуриятлар бўйича ҳисоблашувлар ҳисоби. Бюджет ташкилотларида хизмат сафари харажатлари бўйича ҳисобдор шахслар билан ҳисоблашувлар. Камомадлар бўйича ходимлар билан ҳисоблашувлар ҳисоби. Бюджет ташкилотларида меҳнат ва унга ҳақ тўлаш ҳисобини ташкил этиш ҳамда унинг вазифалари. Бюджет ташкилотларида меҳнат ва унга тенглаштирилган тўловлар ҳисоби. Стипендия тўловлари, пенсия ва нафақалар бўйича тўловлар ҳисоби. Иш ҳақиға нисбатан мажбурий ушланмалар ҳисоби. Бюджет ташкилотларида меҳнат ҳақи бўйича ягона ижтимоий тўловлар ҳисоби.

V. БЎЛИМ. МОЛИЯВИЙ ТАҲЛИЛ.

1-МАВЗУ. ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ

Таҳлил – иқтисодий тафаккурни ривожлантириш усули сифатида. Таҳлил (анализ) ва синтез ҳодиса ва жараёнларни батафсил ўрганишнинг асосий йўли эканлиги. Иқтисодий таҳлилнинг фан сифатида шаклланиши. Хўжалик юритувчи субъектларни самарали бошқаришда таҳлилнинг роли. Иқтисодий таҳлил фанининг предмети. Иқтисодий таҳлилнинг мазмуни. Иқтисодий таҳлилнинг объекти. Иқтисодий таҳлил субъектлари. Субъектнинг ижтимоий-иқтисодий жараёнлари. Хўжалик субъекти иқтисодий салоҳиятини ўстиришда ҳамда мустаҳкамлашда иқтисодий таҳлилнинг аҳамияти. Ижтимоий-иқтисодий самарадорлик. Молиявий ҳолат. Ички ва ташқи омиллар. Кўрсаткичлар тизими.

Иқтисодий таҳлилнинг мақсади ҳамда вазифалари. Иқтисодий таҳлилнинг асосий тамойиллари. Фанлар тизимида “Иқтисодий таҳлил”нинг ўрни.

Иқтисодий таҳлил фанининг методи ва унинг ўзига хос хусусиятлари.

Иқтисодий таҳлилда омиллар тизими ҳамда моделлар, иқтисодий моделларнинг турлари. Иқтисодий таҳлилда омиллар алоқадорлиги. Иқтисодий тизимда алоқадорлик турлари. Стохастик ва детерминантлашган моделлар. Иқтисодий таҳлилнинг оддий-анъанавий усуллари. Таққослаш, ўртача ва нисбий кўрсаткичларни ҳисоблаш, гуруҳлаштириш, балансли боғланиш, занжирли боғланиш, мутлоқ ва нисбий фарқлар, индекс усулларининг таҳлилда қўлланилиши.

Иқтисодий таҳлилда иқтисодий-математик усулларни қўллашнинг зарурияти. Иқтисодий жараёнлар ва уларнинг натижаларига таъсир этувчи омилларни баҳолашда интеграл ва логарифм усулларидан фойдаланиш. Иқтисодий таҳлилда корреляцион ва регрессион таҳлил усуллари. Қарор қабул қилиш назарияси усуллари. Иқтисодий масалаларнинг мақбул ечимини аниқлашда математик дастурлаш, ўйин назарияси ва назарий хизмат кўрсатиш усулларининг қўлланилиши. Сизгирлик таҳлили. Эврестик таҳлил. Молиявий ҳисоблаш усуллари. Пулнинг вақтинча қиймати. Пул қийматини ўстириш ва дисконтлаш операциялари. Фоиз ставкалари ва уларни ҳисоблаш усуллари. Таҳлил усулларини такомиллаштириш масалалари.

2-МАВЗУ. ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛНИНГ ТУРЛАРИ

Иқтисодий таҳлилнинг турлари. Иқтисодий таҳлилнинг турлар бўйича таснифланиши ва унинг мезонлари. Иқтисодий таҳлилни мазмунига, даврига, объекти ва субъектларига, тармоқлар бўйича, кенгайтирилган ишлаб чиқариш босқичлари бўйича, компютерлаштириш даражаси бўйича, ижтимоий- иқтисодий жараёнларни ўрганиш бўйича, ўрганилаётган объектни қамраб олиш даражасига кўра турлари ва уларнинг тавсифи. Ташқи ва ички таҳлил. Молиявий ва бошқарув таҳлили. Тезкор (оператив), жорий (ретроспектив) ва истиқболли (перспектив) таҳлил. Ижтимоий-иқтисодий, техник-иқтисодий, экологик-иқтисодий таҳлил. Маркетинг таҳлили, инвестицион таҳлил, функционал-қийматли таҳлил, логистик таҳлил. Таққослама, омилли, экспресс, фундаментал, маржинал таҳлил турлари. Комплекс, танланма, тематик таҳлил.

Таҳлил ишларини ташкил қилиш ва манбалар билан таъминлаш. Хўжалик юритувчи субъектларда таҳлил ишларини ташкил қилиш. Таҳлилни ўтказиш босқичлари. Таҳлил натижаларини умумлаштириш ва расмийлаштириш. Таҳлил натижасида аниқланган имкониятлар ва илғор ғояларни амалиётга тадбиқ этиш.

Таҳлил учун керакли ахборот тизими ва унинг турлари. Иқтисодий, ҳуқуқий,

техник, экологик ва бошқа манбалар тўғрисида тушунчалар.

Иқтисодий манбаларнинг турлари ва уларни ташкил қилишнинг асосий тамойиллари (принциплари): ҳаққонийлик, умумий боғлиқлик, тезкорлик, тежамкорлик ва кераклилик тамойилларига амал қилишлик. Таҳлилнинг ахборот манбасига кўйиладиган талаблар. Иқтисодий таҳлилнинг ахборот манбасини ишончилигини аниқлаш. Иқтисодий таҳлилда ахборот технологияларининг қўлланиши.

Хўжалик юритувчи субъектларнинг маркетинг фаолиятида таҳлил. Маркетинг тизимида иқтисодий таҳлилнинг мақсади, вазифаси ва унинг ахборот манбалари. Маркетинг таҳлили объектлари. Маркетинг таҳлили усуллари.

Хўжалик юритувчи субъектлар маҳсулоти ҳамда хизматига бўлган талаб ва таклифни ўрганишнинг аҳамияти. Товарнинг бозордаги ҳолатини баҳолаш ҳамда талаб эластиклиги. Талаб ва таклифни ифодаловчи кўрсаткичлар тизими. Хўжалик юритувчи субъектлар маҳсулоти ва хизматига бўлган талабга таъсир этувчи омилларнинг таҳлили. Корхона товар ва баҳо сиёсатининг таҳлили. Рақобат даражаси кўрсаткичлари ва уларни аниқловчи омиллар. Корхона маҳсулотининг рақобатбардошлиги таҳлили.

2-МАВЗУ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРНИНГ МАҲСУЛОТ (ИШ, ХИЗМАТЛАР) ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА СОТИШ ҲАЖМИНИ ТАҲЛИЛИ

Маҳсулот (иш, хизматлар) ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмини таҳлил қилишнинг мазмуни, вазифалари ва манбалари. Маҳсулот ҳажмини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими.

Маҳсулот ишлаб чиқариш (иш бажариш, хизмат кўрсатиш)нинг ташкилий-техник даражасининг таҳлили. Маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажми динамикасини таҳлили. Ишлаб чиқаришни диверсификациялашнинг аҳамияти. Маҳсулотлар таркибидаги структуравий ўзгаришлар таҳлили. Маҳсулот номенклатураси ва ассортименти таҳлили. Маҳсулот ишлаб чиқариш маромийлиги таҳлили. Маҳсулот (иш, хизмат) критик ҳажми ҳамда ишлаб чиқариш левириджи таҳлили.

Маҳсулотларни сотиш бўйича шартнома мажбуриятларининг бажарилишини таҳлили. Маҳсулот сифатининг таҳлили. Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳамда сотиш ҳажмига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмини ошириш бўйича мавжуд имкониятларни аниқлаш.

3-МАВЗУ. АСОСИЙ ВОСИТАЛАР ҲОЛАТИ ВА УЛАРДАН САМАРАЛИ ФЙДАЛАНИШ ТАҲЛИЛИ

Хўжалик юритувчи субъектларнинг асосий воситалар билан таъминланганлигини ўрганишнинг аҳамияти, мазмуни ва таҳлилнинг вазифалари. Таҳлилнинг аборот манбалари. Асосий воситаларнинг таркиби, тузилиши ва динамикасни таҳлили. Актив ва пассив асосий воситалар таҳлили. Асосий воситаларнинг техник ҳолати ва ҳаракат кўрсаткичларини таҳлили. Асосий воситаларни техник янгилашнинг аҳамияти.

Асосий воситалар билан таъминланганлик ва қуролланганликни таҳлили. Асосий воситалардан самарали фойдаланишни ифодаловчи кўрсаткичлар тизими. Фонд қайтими ва фонд сифимининг таҳлили. Хўжалик юритувчи субъектларда ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш даражасининг таҳлили. Машина ва жиҳозлардан вақт ва қувват бўйича фойдаланишнинг таҳлили. Асосий воситалардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш имкониятларини аниқлаш.

Моддий ресурслар билан таъминланганлик ва улардан фойдаланиш таҳлили. Хўжалик юритувчи субъектларнинг моддий ресурслар билан таъминланганлигини таҳлил

этишнинг аҳамияти, вазифалари ва ахборот манбалари. Моддий ресурслар билан таъминланганлик ва улардан фойдаланиш самарадорлигини характерловчи кўрсаткичлар тизими. Хўжалик юритувчи субъектларнинг моддий ресурслар билан таъминланиши ҳамда захира ҳолатининг таҳлили. Материал қайтими ва материал сиғимининг таҳлили. Моддий ресурслардан фойдаланиш самарадорлиги ва уларни ишлаб чиқариш ҳажмига таъсирини таҳлили. Иқтисодийни модернизация қилиш шароитида материаллардан самарали фойдаланишнинг маҳсулот таннархини пасайтиришдаги аҳамияти.

4-МАВЗУ. МЕҲНАТ РЕСУРСЛАРИ БИЛАН ТАЪМИНЛАНГАНЛИК ВА МЕҲНАТ УНУМДОРЛИГИ ТАҲЛИЛИ

Хўжалик юритувчи субъектларнинг меҳнат ресурслари билан таъминланганлигини таҳлил қилишнинг аҳамияти, вазифалари ва ахборот манбалари. Меҳнат ресурслари таркиби ва уларнинг динамикасини таҳлили. Ходимлар ҳаракатининг таҳлили. Ходимлар кўнимсизлиги таҳлили. Иш вақтидан самарали фойдаланиш ва унинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили.

Меҳнат унумдорлиги динамикасини таҳлили. Меҳнат унумдорлигига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Рақобатдош иқтисодий шароитида меҳнат унумдорлигини оширишнинг маҳсулот таннархини пасайтиришдаги ўрни. Меҳнат сиғимининг таҳлили. Маҳсулот ҳажмига меҳнат омиллари таъсирининг таҳлили.

5-МАВЗУ. МАҲСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА ДАВР ХАРАЖАТЛАРИ ТАҲЛИЛИ

Хўжалик юритувчи субъектларнинг ишлаб чиқариш ва давр харажатларини таҳлил қилишнинг аҳамияти, вазифалари ва ахборот манбалари. Рақобатдош иқтисодий шароитида маҳсулот таннархини пасайтиришнинг аҳамияти. Харажатларни туркумлаш: ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш харажатлари, “ўзгарувчан” ва “ўзгармас” харажатлар таҳлили. Ишлаб чиқариш харажатларининг таркиби ва динамикасининг таҳлили. Ишлаб чиқариш харажатларининг иқтисодий элементлари ва калкуляция моддалари бўйича таҳлили. Маҳсулот таннархининг таҳлили. Маҳсулот таннархига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Моддий харажатлар ва уларнинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Меҳнат ҳақи харажатлари ва уларнинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Харажатлар самарадорлиги таҳлили.

Давр харажатлари таркиби ва динамикасининг таҳлили. Давр харажатларини пасайтириш имкониятларини аниқлаш.

6-МАВЗУ. МОЛИЯВИЙ ВА ОПЕРАЦИОН БОШҚАРУВ ТИЗИМИДА МАРЖИНАЛ ТАҲЛИЛ

Маржинал таҳлилнинг мазмуни ва аҳамияти. Қоплаш маржаси таҳлили. Маҳсулот сотишдан фойданинг маржинал таҳлили методикаси. Рентабеллик кўрсаткичлари маржинал таҳлили методикаси. Корхона маҳсулот сотишининг зарарсизлик ҳажми ҳамда хавфсизлик зонаси таҳлили. Маҳсулот сотишнинг зарарсизлик ҳажми ҳамда хавфсизлик зонаси ўзгаришига омиллар таъсири таҳлили. Маҳсулот сотиш баҳосининг критик даражаси ҳамда маҳсулот бирлигига доимий ва ўзгарувчан харажатларнинг чегаравий миқдорларини аниқлаш. Ишлаб чиқариш қувватларини ошириш бўйича қарорларни асослаш. Критик даражадан паст баҳода кўшимча буюртмалар қабул қилиш бўйича қарорларни таҳлилий баҳолаш.

7-МАВЗУ. БУХГАЛТЕРИЯ БАЛАНСИ ТАҲЛИЛИ

Бухгалтерия баланси таҳлили мазмуни ва вазифалари. Бухгалтерия баланси ва унинг таркибий тузилиши: активлар, капитал ва мажбуриятлар. Баланс моддалари ва унинг бошқа молиявий ҳисоботлар маълумотларига мослиги. Корхона молиявий ҳолати таҳлили усуллари.

Балансни ўқиш. Бухгалтерия балансининг горизонтал (даврий) таҳлили. Бухгалтерия балансининг вертикал (таркибий) таҳлили.

Корхоналар иқтисодий салоҳияти: таркиби, кўрсаткичлар тизими ва самарадорлигини таҳлили.

Корхоналар молиявий салоҳияти: таркиби, кўрсаткичлар тизими ва самарадорлигини таҳлили.

Бухгалтерия баланси моддаларининг ликвидлилик бўйича туркумланиши. Бухгалтерия балансининг ликвидлиги ва корхона тўлов лаёқатининг таҳлили.

Молиявий барқарорлик таҳлилининг мазмуни, мақсади ва вазифалари. Корхонанинг иқтисодий ресурслари, унинг молиявий тузилмаси, ликвидлиги, тўловга қобилиятини молиявий аҳвол ва барқарорликка таъсири. Молиявий барқарорлик ва унинг типлари: мутлақ ва меъёрий барқарорлик, нобарқарор ва инқирозли ҳолатлар.

Корхонанинг ўз оборот маблағлари билан таъминланганлиги таҳлили. Молиявий барқарорликни динамик таҳлили.

Корхонанинг молиявий барқарорлиги билан боғлиқ коэффицентлари (молиявий мустақиллик (автономия), молиявий қарамлик, ўз ва қарз маблағларининг нисбати, ўз маблағлари билан таъминланганлик, ўз айланма маблағларининг тўпланиш коэффиценти каби) ва уларнинг таҳлили.

Корхонанинг молиявий барқарорлигини мустаҳкамлаш бўйича ички имкониятларни аниқлаш ва йўлга қўйиш чора тадбирларини белгилаш.

8-МАВЗУ. КРЕДИТГА ЛАЁҚАТЛИЛИК ТАҲЛИЛИ

Кредитга лаёқатлилик таҳлилининг мазмуни, мақсади ва вазифалари. Кредитга лаёқатлиликнинг тавсифи. Кредитга лаёқатлиликни баҳолаш ва таҳлил қилишнинг асосий усуллари: эксперт баҳолаш тизими ва балли (скоринг) баҳолаш тизими.

Кредитга лаёқатлиликни баҳолашда тижорат банкларининг кредит сиёсатининг ўзига хос жиҳатлари.

Корхонанинг ишончлигини баҳолаш. Рақобатдош маҳсулотлар ишлаб чиқариш қобилиятини таҳлили. Даромад таҳлили. Кредит ресурслари мақсадлилигини таҳлили. Кредитга лаёқатлиликни молиявий коэффицентларда баҳолаш. Кредитни таъминланганлигини таҳлили. Кредит тўловлари юзасидан пул оқимларининг келажакдаги кутилишларини баҳолаш.

Рисклар таҳлили. Кредитга лаёқатлиликни баҳолашда назоратнинг давомийлиги.

9-МАВЗУ. МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР ВА РЕНТАБЕЛЛИК ТАҲЛИЛИ

Молиявий натижаларни таҳлил қилишнинг аҳамияти, мазмуни ва вазифалари. Таҳлилнинг ахборот манбалари. Умумий молиявий натижалар, уларнинг таркиби ва тузилишини таҳлили. Маҳсулот сотишдан кўрилган ялпи молиявий натижа ва унга таъсир этувчи омилларнинг таҳлили.

Асосий фаолиятнинг молиявий натижалари таҳлили. Молиявий фаолиятнинг

даромадлари ва харажатлари таҳлили. Умумхўжалик фаолиятининг молиявий натижалари таҳлили. Солиқ тўлангунга қадар фойда таҳлили. Бюджетга тўловлар ва ажратмаларнинг таҳлили. Соф фойда ва унга таъсир этувчи омиллар таҳлили. Рентабеллик кўрсаткичлари ва уларга таъсир этувчи омиллар таҳлили. Фойда ва рентабелликни ошириш имкониятларини аниқлаш.

10-МАВЗУ. ДЕБИТОРЛИК ВА КРЕДИТОРЛИК ҚАРЗЛАРИ ТАҲЛИЛИ

Хўжалик юритувчи субъектларнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари таҳлилининг аҳамияти, вазифалари ва ахборот манбалари. Дебиторлик ва кредиторлик қарзларининг хўжалик юритувчи субъектлар молиявий ҳолатига таъсири.

Дебиторлик ва кредиторлик қарзларининг умумий ҳажмини таҳлили. Дебиторлик ва кредиторлик қарзларининг таркиби, тузилиши ва динамикасини таҳлили. Дебиторлик ва кредиторлик қарзларининг муддатлари бўйича таҳлили.

Дебиторлик ва кредиторлик қарзларининг айланувчанлигини таҳлили. Қарзларни камайтириш имкониятларини аниқлаш.

Хўжалик юритувчи субъектларнинг пул маблағлари билан таъминланганлиги ва уларнинг оқимларини ўрганишнинг аҳамияти, мазмуни ва вазифалари. Таҳлилнинг асосий ахборот манбалари. Хўжалик субъектининг умумий пул маблағлари оқимининг таҳлили. Хўжалик фаолиятидаги пул маблағлари ҳаракатини таҳлили. Молиявий фаолиятдан пул оқимининг таҳлили. Инвестицион фаолиятдаги пул оқимлари таҳлили. Пул оқимларини башоратлаш. Валюта маблағлари ҳаракатини таҳлили. Пул маблағлари ҳаракатини тезлаштириш имкониятларини аниқлаш.

11-МАВЗУ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ХУСУСИЙ КАПИТАЛИ ТАҲЛИЛИ

Хўжалик юритувчи субъектларнинг хусусий капиталини таҳлил этишнинг мазмуни, вазифалари ва манбалари. Хусусий капиталнинг хўжалик юритувчи субъектлар молиявий барқарорлигини таъминлашдаги ўрни. Хусусий капитални характерловчи кўрсаткичлар таснифи. Хусусий капиталнинг таркиби ва динамикасининг таҳлили. Устав, қўшилган ва захира капиталларининг ўзгариши таҳлили. Таксимланмаган фойда (қопланмаган зарар)ни таҳлили. Хусусий капитал билан боғлиқ бўлган молиявий коэффицентлар таҳлили. Молиявий леверидж таҳлили.

Иқтисодий ночорлик (банкротлик)ни баҳолашнинг объектив зарурлиги, уни таҳлил қилиш мақсади ва вазифалари. Банкротлик институти ва унинг ривожланиш истикболлари. Иқтисодий ночорликни тартибга солишнинг ҳуқуқий нормалари. Иқтисодий ночорлик таҳлилининг ахборот манбалари. Банкротликни аниқлашда қўлланиладиган кўрсаткичлар тизими ва уларнинг қиёсий таҳлили. Иқтисодий ночорликни баҳолашнинг миллий ва халқаро тажрибалари.

Иқтисодий ночорлик хавф-хатарларини аниқлашда молиявий ҳолат таҳлили. Банкротликни аниқлашнинг турли моделлари.

Қорхонани молиявий соғломлаштиришга қаратилган чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва уларни амалга ошириш бўйича бошқарув қарорларини қабул қилиш.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси қонунлари

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда
2. Ўзбекистон Республикасининг «Хўжалик жамиятлари ва ширкатлар тўғрисида»ги Қонуни. Ўзбекистон Республикасининг янги қонунлари. 7-сон. Тошкент:Адолат.1994. 232 б.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида” ги Қонуни. 2016. 13 апрел.// Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2016 й., 15-сон, 142-модда. Тошкент:1996.
4. Ўзбекистон Республикасининг «Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида» ги Қонуни.// Тошкент: Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2014 й., 19-сон, 210-модда.
5. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси: Ўзбекистон Республикаси Адлия Вазирлиги. Тошкент: “Адолат”, 2003. 496 б.
6. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси: Расмий нашр-Ўзбекистон Республикаси Адлия Вазирлиги.Тошкент: “Адолат”, 2008. 692 б.
7. Ўзбекистон Республикасининг «Аудиторлик фаолияти тўғрисида»ги Қонуни (Янги таҳрирда). // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2009. 37-сон, 403-модда.

II. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармон ва қарорлари

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Акциядорлик жамиятларида замонавий корпоратив бошқарув услубларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони. 24.04.2015 й., N ПФ-4720.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Аудиторлик ташкилотлари фаолиятини янада такомиллаштириш ҳамда улар кўрсатаётган хизматлар сифати учун жавобгарликни ошириш тўғрисида”ги 2007 йил 4 апрелдаги ПҚ-615-сонли Қарори. //Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, Тошкент:, 2007. 11-сон, 96-модда.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Аудиторлик ташкилотларининг молиявий барқарорлигини ошириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2005 йил 2 июлдаги ПҚ-907-сонли қарори. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, Тошкент:2008. 8-сон, 152-модда.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 26 ноябрдаги «2011 - 2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига эришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида»ги ПҚ-1438-сонли Қарори (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2010 й., 48-сон, 442-модда).
5. 2011-2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори ПҚ1442., 15.12.2010 й.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хусусий мулк, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ишончли ҳимоя қилишни таъминлаш, уларни жадал

ривожлантириш йўлидаги тўсиқларни бартараф этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони. 2015 йил 15 май, ПФ-4725-сон

III. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қарорлари

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси “Маҳсулот (иш, хизмат) ишлаб чиқариш ва уни сотиш ҳаражатлари таркиби ва молиявий натижаларни шакллантириш тартиби тўғрисида”ги Низом. 1999 йил 5 февраль № 54. қарори .Кейинги ўзгариш ва қўшимчалар билан. Тошкент: 2009.

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 22 сентябрдаги «Аудиторлик фаолиятини такомиллаштириш ва аудиторлик текширишларнинг аҳамиятини ошириш тўғрисида»ги 365-сонли қарори.-Т.: «Халқ сўзи», 2000 й, 26 сентябрь. www.lex.uz

IV. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари

1. Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. Т. 13. Тошкент: «Ўзбекистон», 2005. -448 б.

2. Каримов И.А. Банк тизими, пул муомаласи, кредит, инвестиция ва молиявий барқарорлик тўғрисида. Тошкент: «O'zbekiston» НМИУ, 2005 й.-528б.

3. Каримов И.А. Ватанимизнинг босқичма-босқич ва барқарор ривожланишини таъминлаш-бизнинг олий мақсадимиз. Тошкент:" Ўзбекистон"-2008 - 48 б.

4. Каримов И.А. Мамлакатни модернизация қилиш ва иқтисодий-иқтисодий барқарор ривожлантириш йўлида. Т. 16. Тошкент:" Ўзбекистон"-2008 - 368 б.

5. Каримов И.А. Жаҳон молиявий иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. Тошкент:" Ўзбекистон"- 2009 - 56 бет.

6. Каримов И.А. Асосий вазифамиз-ватанимиз тараққиёти ва ҳалқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. Тошкент:" Ўзбекистон", 2010 – 80 б.

7. Каримов И.А. Бош мақсадимиз – кенг кўламли ислохотлар ва модернизация йўлини қатъият билан давом эттириш. Тошкент:" Ўзбекистон", 2013 – 64 б.

8. Каримов И.А. “2015 йилда иқтисодий-иқтисодий туб таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, модернизация ва диверсификация жараёнларини изчил давом эттириш ҳисобидан хусусий мулк ва хусусий тадбиркорликка кенг йўл очиб бериш – устувор вазифамиздир” Тошкент:" Ўзбекистон", 2015 – 72 б.

9. Каримов И.А. Бош мақсадимиз – мавжуд қийинчиликларга қарамасдан, олиб бораётган ислохотларни, иқтисодий-иқтисодий таркибий ўзгаришларни изчил давом эттириш, хусусий мулкчилик, кичик бизнес ва тадбиркорликка янада кенг йўл очиб бериш ҳисобидан олдинга юришдир. Тошкент:" Ўзбекистон", 2016 – 88 б.

10. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ. - Тошкент: «Ўзбекистон» НМИУ, 2016. -56 б.

11. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маъруза, 2017 йил 14 январь. - Тошкент: «Ўзбекистон», 2017. - 104 б.

V. Асосий адабиётлар

1. Аудит ва сифат назоратининг халқаро стандартлари. 2012 йил нашри. 1-2-3-4 қисмлар. ЎБАМА. 2014.
2. Акрамов Э.А. Корхоналарнинг молиявий ҳолати таҳлили. Тошкент: "Молия" нашриёти. 2003 . -224 бет.
3. Андерсон Г., Нидлз Б. Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета. М.: "Финансы и статистика" 1993. -496 с.
4. Астахов В.П. Теория бухгалтерского учета. М.: Экспертное бюро. 1997. -351с.
5. Астахов В.П. Анализ финансовой устойчивости фирмы и процедуры связанные с банкротством. М.: «Ось-89» 1995. -254с.
6. Бархатов А.П. Международные стандарты учета и финансовой отчетности. – М.: "Дашков и К". 2012. – 484 с
7. Бетге Йорг. Балансоведение: Пер.с нем./Научный редактор В.Д.Новодворский. М.: «Бухгалтерский учёт», 2000. -454с.
8. Бабченко Т.Н. Бухгалтерский учет совместной деятельности предприятий. М: "Финансы и статистика", 1995. -64с.
9. Бакаев А.С. Годовая бухгалтерская отчетность организации: подходы и комментарии к составлению. М.: «Бухгалтерский учёт». 1997. -122с.
10. Бобожонов О. Молиявий ҳисоб. Дарслик. Тошкент: "Ўқитувчи". 2006. -720 б.
11. Баканов М.И., Мельник М.В., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: учебник / под.ред. М.И.Баканова – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. 536 стр.
12. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпритация. М.: "Финансы и статистика" 1996. 624с.
13. Бухгалтерия ҳисобининг халқаро стандартлари. 1,2,3 қисм. (русчадан Ризакулов А.А. Ибрагимов А.К. Усанов А.У. Хасанов Б.А. Маматов З.Т.лар таржимаси) Тошкент: 1994. 107,103,97 бет.
14. Бычкова С.М. Международные стандарты аудита. Учеб. пособие. М.: Проспект, - 2008, 432.
15. Ваҳабов А.В. ва бошқ. Молиявий ва бошқарув таҳлили. Тошкент: Шарқ. 2005. 479 бет.
16. Вахрушина М.А. МСФО: методики трансформации РО. М.: Омега, 2007. -565 с.
17. Ветрова А.А. Операционный аудит-анализ. М.: Перспектива. 1996. -127с.
18. Вещунова Н.Л. Основы бухгалтерского учета, задачи и вопросы: Учебное пособие. М.: "Финансы и статистика" 1996. -96с.
19. Вещунова Н.Л., Фомина Л.Ф. Бухгалтерский учет на предприятиях различных форм собственности. М.: «Магис». 1995. -424с.
20. Волков Н.Г. Бухгалтерский учет на предприятиях малого и среднего бизнеса: простая форма учета. М.: «Бизнес карта», 1995. -240с.
21. Внутренний аудит: учеб. пособие. –М.: 2014.-319 с.
22. Генералова Н.В. Международные стандарты финансовой отчетности. М.:Проспект-2008. 325 с.
23. Головнина Л.А., Жигунова О.А.Экономический анализ. КноРус. 2013 – 400 с.
24. Данилевский Ю.А. Аудит: вопросы и ответы. М.: «Бухгалтерский учёт», 1993.

25. Данилевский Ю.А. Аудит: Организация и методика проведения. М.: «Бухгалтерский учёт», 1992. -80с.
26. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет. М.: «Аудит», 1994. 560с.
27. Дўсмуратов Р.Д. Аудиторлик фаолияти: назария, услубиёт ва амалиёт. Тошкент: Молия. 2007. 275 бет.
28. Дубровина Т.А. и др. Аудиторская деятельность в страховании. Учебное пособие под ред. проф. Шеремет А.Д. М.: Инфра. 1997. -384с.
29. Ефимова О.В. Финансовый анализ.-4-е изд., перераб. и доп. М.: «Бухгалтерский учёт», 2002. -528с.
30. Зидулин А.П. Бухгалтерский учет на капиталистических предприятиях. М.: «УДИ», 1990. 268с.
31. Ибрагимов А.К. ва бошқ. Молиявий ва бошқарув ҳисоби., Ўқув қўлланма. Тошкент: «Iqtisod-moliya», 2008. 480 бет.
32. Ибрагимов А.К ва бошқ. Бюджет назорати ва аудити. Ўқув қўлланма.Тошкент, БМТТД ва ЎРМВ, infoСOM. Uz. МЧЖ. – 2010, 186.
33. Иткин Ю.М. Сотиволдиев А.С. Замонавий бухгалтерия ҳисоби. Тошкент: Ўзбекистон бухгалтерлар ва аудиторлар ассоциацияси, 2002. 1-том 209 бет. 2-том. 243 бет.
34. Илхамов Ш.И. Аудиторлик текширувлари жараёнида ички назорат тизимини баҳолаш услубиёти. (Монография). Т.:ТДИУ, Иқтисодиёт, 2010.-187б.
35. Каримов А., Ибрагимов А., Ризаев Н., Имамова Н.М. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик. - Т.: ТМИ. «ЗЕБО ПРИНТ», 2021-352 б.
- 36.Каримов А., Ибрагимов А., Ризаев Н., Имамова Н.М. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик. - Т.: ТМИ. «НИҲОЛ ПРИНТ», 2021-332 б.
37. Каримов А., Ибрагимов А., Ризаев Н. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик. - Т.: ТМИ. «Иқтисод-Молия», 2020 й.
38. Каримов Н.Ф. Тижорат банкларида ички аудит. Тошкент.: "ФАН".2006. -262 бет.
39. Каримов А.А. ва бошқ. Бухгалтерия ҳисоби. Тошкент: Шарқ. 2004. -592 бет.
40. Karimov A.A., Islomov F.R., Avloqulov A.Z. Xalqaro audit. Darslik. –Т. “IQTISOD-MOLIYA”, 2015. -380 б.
41. Каримов А., Курбанбайев Ж., Жуманазаров С. Бухгалтерия ҳисоби. 1-қисм. Дарслик. –Т.:Иқтисод-молия, 2019. - 512 б.
42. Каримов А., Очилов И.К., Ганиев З.У. Бухгалтерия ҳисоби. 2-қисм. Дарслик. – Т.:, 2021. - 852 б.
43. Каримов А, Ибрагимов А, Ризаев Н. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик. - Т.: ТМИ. «Иқтисод-Молия», 2020 й. - 392 б. (гриф 418-266, 2020 й. 14 август)
44. Каримов А., Ибрагимов А., Ризаев Н. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик. - Т.: ТМИ. «Иқтисод-Молия», 2020 й.
45. Каримов А., Курбанбайев Ж., Жуманазаров С., Халилов Ш. Молиявий ҳисоб ва ҳисобот. Ўқув қўлланма. –Т.:Иқтисод-молия, 2018. - 496 б
38. Кондраков Н.П. Бухгалтерский (финансовый, управленческий) учет. Учебник. – М.: Проспект.2013.
39. Карагод, В.С. Международные стандарты финансовой отчетности: Учебное пособие для бакалавров / В.С. Карагод, Л.Б. Трофимова. – М.: Юрайт, 2013. – 322 с.
40. Karimova Z.X., Djamalov X.N., Islamkulov A.X. Byudjet tizimi. O’quv qo’llanma. Т.: “VORIS NASHRIYOT”., 2012 у.

41. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. М.: Финансы и статистика, 2005. -560 с.
42. Козлов Е.П. и др. Бухгалтерский учет. М.: «Финансы и статистика», 1996. -314с.
43. Кондраков Н.П. Бухгалтерский учет. Учебное пособие. М.: «Инфра-М». 1996. 560с.
44. Кондраков Н.П. Эккаунтинг для менеджеров. Бухгалтерский учет и финансовоэкономический анализ. Учебное пособие. М.: «Дело», 1998. -280с.
45. Кузиев И.Н., Авлокулов А.З., Шеримбетов И.Х. Внутренний аудит. Учебное пособие-Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2016. 120 стр
46. Луговой В.А. Учет затрат на производство и реализацию продукции (работ, услуг). Методика и практика. М.: «Финансы и статистика» 1995. -144с.
47. Луговой В.А. Учет капитала, ссуд и финансовых результатов. М.: А.О. Инкасаудит. 1995. -128с.
48. Меҳмонов С. У. Бюджет ҳисоби. Ўқув қўлланма. – Т.: “Фан ва технология”. 2012. 352 б.
49. Международные стандарты финансовой отчетности. М.: Аскери. 2009. -1134с.
50. Маматов З.Т. Аудит: муаммолар ва ривожлантириш истиқболлари, Тошкент: ТМИ. 2004, -348 б.
51. Мазуренко А.А. Зарубежный бухгалтерский учет и аудит. –М: КНОРУС, 2015. – 234 с.
52. Наврузова К., Каримов Н., Ортиқов У. Банкларда бухгалтерия ҳисоби. – Т.: Давр нашриёти, 2012.
53. Nurmuxammedova V.I., Kabirova N.V., Moliya (to'ldirilgan va qayta ishlangan 3nashri). Т.: “IQTISOD MOLIYA”, 2013у.
54. Николаева О.Е., Шишкова Т.В. Международные стандарты финансовой отчетности: учебное пособие. 2-е изд.- М.: УРСС. 2002. -264с.
55. Остонакулов М. Бюджет ҳисоби. (дарслик) . Тошкент: «Iqtisod-moliya», 2007.-325 б.
56. Остонакулов М. Ғазначилик органларида маҳаллий бюджетлар ғазна ижросининг бухгалтерия ҳисоби. Тошкент: «Iqtisod-moliya», 2008. -274б.
57. Очилов И.К. ва бошқ. Молиявий ҳисоб. Тошкент: «Iqtisod-moliya». 2008. -280 б.
58. Овсийчук М.Ф. Бухгалтерский учет и аудит внешнеэкономической деятельности. М.: Буквица, 1997.-136 с.
59. Овсийчук М.Ф. Аудит. Организация и методика проведения. М.: ТОО “Интелтех”, 1996. -270с.
60. Хасанов Б., Ғаниев З., Мухаммедова Д. Бошқарув ҳисоби. Ўқув қўлланма. –Т.: Иқтисод-молия, 2018. –279 б.
61. Пардаев А., Пардаев Б. “Бошқарув ҳисоби” Т.: Ғ.Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 2019 йил 651 б.
60. Пардаев А.Х., Пардаев Б.Х. Бошқарув ҳисоби. Ўқув қўлланма. Тошкент: Ғофур Ғулом нашриёти.: 2008 . -251 бет.
61. Пардаев М.Қ. ва бошқалар. Бошқарув таҳлили. Тошкент: Иқтисодиёт ва ҳуқук дунёси. 2005. -326 бет.
62. Палий В.Ф. Международные стандарты финансовой отчетности. М.: ИНФРА-М, 2003. -456 с.

63. Проскуровская Ю.И. Международные стандарты финансовой отчетности. М: Омега 2008. -282 с.
64. Радионов Н.В., Радионова С.П. Основы финансового анализа: математические методы, системный подход. СПб.: Альфа, 1999. -592 с.
65. Норбеков Д., Мисиров К., Ташманов Ф. Молиявий ва бошқарув ҳисоби. Ўқув қўлланма. –Т.: Иқтисод-молия, 2018. –194 б.
68. Селезнёва Н.Н. и другие. Анализ финансовой отчетности организации. М.: ЮнитиДАНА. 2008. -578 с.
69. Терехова В.А. Международные и национальные стандарты учета и финансовой отчетности. СПб.: Питер, 2003. -272с.
70. Тютюрюков, В.Н. Международные стандарты аудита: Учебник / В.Н. Тютюрюков. – М.: Дашков и К, 2013. – 200 с.
71. Ткач В.И. Ткач М.В. Международная система учета и отчетности. М.: "Финансы и статистика" 1991. -160с.
72. Толковый словарь бухгалтера. М.: Инфра. 1995. -240с.
73. Управленческий учет и анализ финансового состояния совместных предприятий. М.: «МФЭН». 1991. -312с.
74. Хашимов Б.А. Развитие бухгалтерского учета на основе международных стандартов в Республике Узбекистана. ИЭР. Вашингтон. 1996.-192с.
75. Хендриксен Э.С., Ван Бреда М.Ф. Теория бухгалтерского учета, перевод с английского языка, под ред. проф. Соколова. М.: «Финансы и статистика».1997. -576с.
76. Хасанов Б.А. Бошқарув ҳисоби: назария ва услубиёт. Монография. Тошкент: Молия, 2003. -150 б.
77. Хасанов Б., Хошимов А. Бошқарув ҳисоби. Тошкент: «Iqtisod-moliya», 2005. -308 б.
78. Хасанов Б.А, Ибрагимов А.К, Ризаев Н.К. Амалий бошқарув ҳисоби. Ўқув қўлланма. Т.:“Молия”.2013.
79. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа. М.: ИНФРА-М, 2000. -208с.
80. Шим Джей, Сител Дж. Методы управления стоимостью и анализ затрат. М: Филин. 1996. -344с.
81. Шишкин А.Д. и др. Бухгалтерский учет и финансовый анализ на коммерческих предприятиях. Москва. Инфра. 1996. -268с.
82. Шодилова С.Н. Бухгалтерский учет для всех, книга пособие. М.: АО «ДИС». 1995. -231с.
83. Ergasheva SH, Ibragimov A, Rizaev N. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari. O'quv qo'llanma. - Т.: TDIU. «IQTISODIYOT», 2019 у. - 321 б.
84. Фридман П. Аудит контроль затрат и финансовых результатов при анализе качества продукции. М.: Финансы и статистика, 1997.-85с.
85. Финансовый учет: Учебник/ Под ред. В.Г.Гетьман. - М: Финансы и статистика, 2003. -350 с.
86. Юлдашев С.Ш. Мухаммад С.У. Хошимов Б.А Основы бухгалтерского учета (на основе международных стандартов и стандартов бухгалтерского учета Республики Узбекистан). Вашингтон. 1996. -239с.

VI. Қўшимча адабиётлар

1. Абдуллаев Ё.А., Хасанов Б.А., Ризаев Н.К. Бозор иқтисодиёти шароитида Ўзбекистон Республикасида бухгалтерия ҳисобининг миллий стандартларини (21-БХМС) амалиётга қўллашнинг назарий ва методологик масалалари. Тошкент: «Фан ва технология» нашриёти, 2005 й. – 180 б.
2. Астахов В.П. Бухгалтерский учет и валютный контроль во внешнеэкономической деятельности. М.: Гордорика. Экспертное бюро. 1997.-384 с.
3. Бурцев В.В. Организация системы внутреннего контроля коммерческих организации. М.: Финансы и статистика, 2002. -157с.
4. Донцова Л.В. Анализ финансовой отчетности: - М.: Издательство «Дело и сервис», 2008. – 368 с.
5. Исроилов Б.И. Солиқлар ҳисоби ва таҳлили: муаммолар ва уларнинг ечимлари. Тошкент: “Ўзбекистон”, 2006. 272 б.
6. Крайнева Э.А. Бухгалтерский учет операций с ценными бумагами. М.: Инфра. 1994. -96с.
7. Каримов А., Ибрагимов А., Ризаев Н., Имамова Н.М. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик. - Т.: ТМИ. «ЗЕБО ПРИНТ», 2021-352 б.
8. Каримов А., Ибрагимов А., Ризаев Н., Имамова Н.М. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик. - Т.: ТМИ. «НИҲОЛ ПРИНТ», 2021-332 б.
9. Каримов А., Ибрагимов А., Ризаев Н. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик. - Т.: ТМИ. «Иқтисод-Молия», 2020 й.
10. Ташназаров. С.Н. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари: Олий ўқув юртлири магистратура мутахассисликлари учун дарслик. – Тошкент: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2019. – 584-б.
11. Норқобилов С., Абдусаломова О. Банкларда аудит. Т.: “Маънавият”, 2005. -174б.
12. Национальный стандарт бухгалтерского учета Республики Узбекистан НСБУ №21. Тошкент: NORMA, 2009. -240с.
13. Палий В.Ф. Палий В.В. Бухгалтерский учет операций с векселями. М.: «Бухгалтерский учёт», 1995.-160с.
14. Рахман З. Шеремет А.Д. Бухгалтерский учет в рыночной экономике. М.: ИнфраМ. 1996. -272с.
15. Ризаев Н.К. Номоддий активларнинг бухгалтерия ҳисоби ва молиявий таҳлили. Тошкент: «Iqtisod-Moliya» нашриёти, 2005 й. - 145 б.
16. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. /Учебник. – 5-е изд., перераб. и доп. М.: ИНФРА – М, 2009. – 536с.
17. Соколова Н.А., Каверина О.Д. Управленческий анализ. /Учебник. М.: «Бухгалтерский учёт», 2008.-128с.
18. Черняк В.З. Финансовый анализ. /Учебное пособие. М.: «Экзамен», 2007.-328с.
19. Шадрин Г.В. Управленческий анализ. /Учебно-практическое пособие.М.: «Альфа-Пресс», 2008.-253с.
20. Уразов К.Б. Иқтисодиётни эркинлаштириш шароитида бухгалтерия ҳисобининг концептуал масалалари. Тошкент: “ФАН”. 2005. -234 б.
21. Курбонов З.Н. Солиқ ҳисоби: назарияси ва методология. Тошкент: “ФАН”, 2006 .106 б.
22. Qo‘ziyev I., Avloqulov A., Sherimbetov I. Ichki audit. O‘quv qo‘llanma-T.: «Iqtisod-moliya», 2015. – 220 б.

VII. Интернет сайтлар.

1. <http://www.norma.uz>
2. <http://www.mf.uz>
3. <http://www.lex.uz>.
4. <http://www.europa.eu>.,
5. <http://www.worldbank.org>.
6. <http://www.bfa.uz>.
7. <http://www.soliq.uz>.
8. <http://www.cbu.uz>.
9. <http://www.ias.com>.
10. <http://www.cip.com>.
11. <http://www.aicpa.org>.